

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра педагогіки, методики викладання іноземних мов й інформаційно-комунікаційних технологій

Кваліфікаційна робота магістра
з педагогіки

на тему: «Зміст, форми і методи особистісно орієнтованого навчання та виховання майбутніх учителів англійської мови»

Допущена до захисту

« ____ » _____ року

Завідувач кафедри

_____ Черниш В. В.

Студентки групи СОа 52-20
факультету германської філології,
спеціальності 014 Середня освіта,
освітньо-професійної програми
Англійська мова і друга
західноєвропейська мова,
зарубіжна література, методика
навчання іноземних мов і культур
у вищих навчальних закладах
Черевко Оксани Геннадіївни
Науковий керівник:
доктор педагогічних наук,
доцент **Волярська О.С.**

Київ – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ЯК ОСНОВНА ПАРАДИГМА В СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ.....	7
1.1. Особистісно орієнтований підхід до навчання та виховання в сучасних умовах.....	7
1.2. Сутність особистісно орієнтованого навчання та виховання у системі фахової підготовки майбутніх учителів іноземної мови.....	15
1.3. Зміст, форми і методи особистісно орієнтованого навчання та виховання майбутніх учителів іноземної мови в умовах вищої освіти.....	24
Висновки до першого розділу.....	30
РОЗДІЛ II. ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	32
2.1. Організаційно-педагогічні умови особистісно орієнтованого навчання та виховання майбутніх учителів іноземної мови.....	32
2.2. Технологія особистісно орієнтованого навчання та виховання майбутніх учителів іноземної мови в закладах вищої освіти.....	40
Висновки до другого розділу.....	67
ВИСНОВКИ.....	71
РЕЗЮМЕ.....	73
SUMMARY.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	80

ВСТУП

Суспільні перетворення в системі освіти в епоху цифровізації, діяльність закладів вищої освіти впродовж останнього десятиліття в Україні спонукають до активізації проблеми оновлення змісту, форм і методів особистісно орієнтованого навчання в контексті професійної підготовки майбутніх учителів.

Змінилися ціннісні орієнтації і як найбільша цінність у відповідності з проголошеними принципами гуманізації та демократизації суспільства визнається вільна, розвинена й освічена особистість, здатна жити і творити в умовах постійно мінливого світу. Проте, впровадження особистісно орієнтованого підходу в професійну підготовку майбутніх педагогів став можливий завдяки суспільно-політичним, соціально-економічним перетворенням, які сталися в нашій країні за останні роки.

Перехід до постіндустріального, інформаційного суспільства вимагає повного розвитку особистості, у тому числі її комунікативних здібностей. Випускник закладу вищої освіти має володіти потрібними для цього завданнями, навичками і вміннями здійснювати різні види діяльності: навчальну, трудову, естетичну, тощо, а також володіти сучасними ціннісними орієнтаціями та досвідом творчої діяльності, вміти користуватися новими інформаційними технологіями, бути готовим до міжособистісної і міжкультурної співпраці як на національному, так і на міжнародному рівні.

У контексті вищезазначеного зростає роль особистісно орієнтованого підходу до навчання й виховання майбутніх педагогів, коли враховуються потреби, здібності студента і він сам виступає поряд з викладачем в якості активного суб'єкта діяльності в закладі вищої освіти.

Проблемі особистісно орієнтованого підходу в освітньому процесі присвячено ряд психолого-педагогічних праць, у яких висвітлено окремі її аспекти: забезпечення сприятливих умов формування людини як унікальної особистості (Б.Г. Ананьєв, Г.О. Балл, І.Д. Бех, О.В. Киричук, О.Л. Кононко, М.В. Левківський,

В.О. Сухомлинський та інші); визначення психолого-педагогічних вимог до реалізації особистісного підходу у навчанні (К.О. Абульханова-Славська, В.В. Давидов, О.М. Пехота, Л.М. Проколієнко та ін.); опис форм особистісно орієнтованого підходу в навчанні (В.І. Андреев, О.В. Барабанщиков, Л.М. Деркач, І.О. Зимня, О.Я. Савченко, М.Ф. Феденко та ін.); забезпечення умов особистісно орієнтованого навчання і виховання дітей та молоді (В.В. Рибалка, В.В. Суриков, І.С. Якиманська та ін.).

Водночас у педагогіці залишаються недостатньо дослідженими проблеми комплексного підходу до розробки змісту особистісно орієнтованого навчання майбутніх учителів іноземних мов в умовах вищої освіти, що і зумовило тему магістерської роботи.

Об'єкт дослідження – процес навчання та виховання майбутніх вчителів іноземних мов у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – зміст, форми і методи особистісно орієнтованого навчання та виховання майбутніх вчителів англійської мови в умовах вищої школи.

Мета дослідження – визначити, обґрунтувати й перевірити зміст, форми і методи особистісно орієнтованого навчання та виховання майбутніх вчителів англійської мови в умовах вищої школи.

Для досягнення мети були поставлені такі **завдання дослідження**:

1. Провести теоретичний аналіз проблеми особистісно орієнтованого підходу як основної парадигми в сучасній педагогічній теорії і практиці.

2. З'ясувати сутність особистісно орієнтованого навчання та виховання у системі фахової підготовки майбутніх учителів іноземної мови.

3. Обґрунтувати зміст, форми і методи особистісно орієнтованого навчання та виховання майбутніх вчителів іноземної мови в умовах вищої освіти

4. Дослідити ефективність особистісно орієнтованого навчання та виховання майбутніх учителів іноземних мов у закладах вищої освіти.

У роботі використані **методи дослідження**: теоретичні: аналіз нормативно-правової документації, науково-педагогічної літератури, навчальних програм та посібників; узагальнений аналіз практичного досвіду роботи зі студентами.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

- обґрунтовано й розкрито процедуру створення розвивального середовища як форми організації професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови в університеті на підґрунті особистісно орієнтованого підходу в освітньому процесі;

- удосконалено й систематизовано методи і прийоми навчання іноземної мови студентів, що ґрунтуються на засадах особистісно орієнтованої освітньої парадигми;

- подальшого розвитку набули питання створення технологій підвищення ефективності особистісно орієнтованого навчання та виховання майбутніх учителів іноземної мови.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що запропоновані форми і методи впровадження особистісно орієнтованого підходу до підготовки майбутніх учителів іноземної мови в закладах вищої освіти можуть бути використані укладачами навчальних посібників, викладачами закладів вищої освіти і закладів післядипломної педагогічної освіти під час викладання курсу методики навчання іноземної мови для студентів, а також на курсах підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

Структура і обсяг магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (61 найменування, із них 11 – іноземними мовами), 1 додатку. Загальний обсяг – 80 сторінок, обсяг основного тексту складає 70 сторінок. Робота містить 1 рисунок.

РОЗДІЛ 1

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ЯК ОСНОВНА ПАРАДИГМА В СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ

1.1. Особистісно орієнтований підхід до навчання та виховання в сучасних умовах

Теоретичний аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що до основних парадигм освіти слід віднести когнітивну, особистісно-розвивальну, практико-орієнтовану, культурологічну (технологічну), функціоналістичну.

У філософському енциклопедичному словнику терміно сполука «парадигма» визначена як «прийнята певним науковим співтовариством модель постановки та вирішення проблем...» [42].

У сучасній філософії освіти поняття парадигми «є дуже продуктивним і розглядається як система теоретичних, методологічних й аксіологічних установок, що беруться за зразок розв'язку наукових задач і визнаються всіма членами наукової спільноти» [1]. Наприклад, О.Т. Шепетяк, досліджуючи характеристику парадигми у філософії мови і науки, визначав її як значення набору правил, на основі якого слово вводиться у мовну гру та отримує в ній певне значення [44].

Ф. Бацевич зазначає, що в англійській мові цей термін почав вживатися з ХУ ст. у значенні «зразок, модель» [2].

У лінгвістиці, як відмічає О.О. Селіванова, термін парадигма має свою історію та особливості вживання. Він визначається як тип зв'язків у мовній системі, які встановлюються на підставі варіативності, подібності, протилежності, похідності, включення, субкатегоризації мовних одиниць і унеможливають їхнє одночасне уживання в певній позиції [36]. Отже, парадигма у лінгвістиці кваліфікується як відношення підпорядковані логічній диз'юнкції (або/або).

Зазначимо, що у контексті нашого дослідження парадигму будемо розуміти як сукупність теоретичних і методичних передумов, що визначають конкретне наукове дослідження, якими керуються в якості зразка в науковій практиці у певний час.

Проаналізуємо такі поняття як особистісно орієнтована освіта, особистісно орієнтована педагогіка, особистісно орієнтована професійна освіта, Особистісно орієнтований підхід в освіті.

У 90-х рр. минулого століття з'явилися наукові дослідження методологічного характеру, в яких були обгрунтовані необхідність і можливість особистісно орієнтованої освіти підростаючого покоління і студентської молоді. Основні ідеї і положення такої освіти викладені в працях В.В. Давидова, П.Г. Щедровицького, І.С. Якиманська.

За педагогічним словником, особистісно орієнтоване навчання (Personally oriented education) – навчання, в основі якого лежить визнання самобутності, індивідуальності, самооцінки кожної людини, її розвитку як індивіда, наділеного своїм неповторним суб'єктивним досвідом. Мета. особистісно орієнтованого навчання – максимальний розвиток кожної особи з урахуванням її можливостей і нахилів [2].

Особистісно орієнтована професійна освіта в психології розуміється як «утворення, в процесі якого організація взаємодії суб'єктів навчання в максимальній мірі орієнтована на професійний розвиток особистості та специфіку майбутньої професійної діяльності».

Особистісно орієнтована освіта передбачає, що в ході оволодіння студентами певними професійними знаннями, вміннями, навичками та компетенціями необхідно забезпечити їм можливість для подальшого самонавчання та саморозвитку.

По-перше, професійна освіта - це, перш за все, розвиток і самоствердження особистості і засіб її соціального захисту в умовах ринкової економіки.

По-друге, педагогу необхідно виходити з того, що у кожного студента в його вчинках є особистісний сенс, є і особистісна значимість навчання, на яку і треба спиратися в педагогічному процесі. Проте, якщо такого особистісного сенсу немає, то треба допомогти його знайти.

По-третє, особистісно орієнтована професійна освіта пов'язана з визначенням таких функцій освіти:

1. Гуманітарна функція – збереження і відновлення тілесного і духовного здоров'я, сенсу життя, особистої свободи, моральності.

2. Культуротворча – забезпечує збереження, передачу, відтворення і розвиток культури.

3. Соціалізація – забезпечення засвоєння та відтворення індивідом соціального досвіду, що свідчить про нормальне, безболісне входження людини в життя суспільства.

По-четверте, потрібно сказати про зміст особистісно орієнтованої освіти. Зміст професійної освіти визначається рівнем розвитку сучасних соціальних, інформаційних, виробничих технологій і відповідно до майбутньої професійної діяльності воно повинно включати все, що потрібно людині для будівництва і розвитку власної особистості.

В останню чергу, на чому слід наголосити, – це використання технологій особистісно орієнтованої освіти. Характерними рисами особистісно орієнтованих технологій є спрямованість на підтримку індивідуального розвитку студента, діалогічність, надання йому необхідного простору свободи для прийняття самостійних рішень, творчості, вибору змісту та способів навчання й поведінки, максимальна орієнтація на суб'єктивний досвід студента, його потреби в самоорганізації, самовизначенні і саморозвитку.

Таким чином, особистісно орієнтоване на професійну освіту ґрунтується на наступних принципах:

1. Існує пріоритет індивідуальності, самоцінності студента, який спочатку є суб'єктом професійного процесу.

2. Технології професійної освіти співвідносяться з закономірностями професійного становлення особистості.

3. Зміст професійної освіти визначається рівнем розвитку сучасних соціальних, інформаційних, виробничих технологій і відповідно до майбутньої професійної діяльності.

Нині головною метою професійної освіти, що розглядається як єдиний взаємозалежний процес навчання, розвитку і виховання, слід вважати цілісну (інтегральну) підготовку студента до професійної діяльності. Тобто єдина мета професійної освіти полягає в підготовці професіонала на такому рівні майстерності, який, з одного боку, відповідає рівню складності виконуваних завдань, передбачених моделлю фахівця, з іншого - є необхідною для включення випускника в процес його подальшої безперервної освіти як професіонала і сучасної людини.

Професіоналізм як інтегративна якість людини включає не тільки досягнення високих професійних результатів, а й неодмінно і наявність психологічних компонентів, соціальних якостей, здатності до творчості, хорошої теоретичної бази.

Таким чином, під змістом професійної освіти доцільно розуміти систему діагностованих особистісних якостей студента, які характеризують його як професіонала певної ступені кваліфікації і можуть бути сформовані при створенні відповідних умов в рамках єдиного процесу навчання-виховання, здійснюваного конкретним освітнім закладом.

Необхідно відзначити закономірність, яка характерна для періоду активного дозрівання особистості, в якому знаходяться студенти. Те, що не потрапило в поле осмислення реальності і визначення цілей дій людини, що не зрозуміло їй, що не придбало для неї статус особистісного сенсу і не усвідомлено як внутрішній стимул, як установка її діяльності, те не може бути нею прийнято, здійснено, сприйнято і усвідомлено як основа до діяльності по формуванню прогресивних якостей особистості. Саме тому потрібне відкрите пред'явлення студентам цілей їх

утворення, включаючи вимоги до їх особистісним якостям, що характеризує їх як майбутніх професіоналів.

Узагальнюючі дослідження змісту особистісно орієнтованої освіти визначимо такі її компоненти як:

1) когнітивний, який забезпечує формування цілісної картини світу у студентів і є інструментом їх практичної і пізнавальної діяльності;

2) ціннісний, який допомагає студенту у виборі особистісно значимої системи ціннісних орієнтацій і сприяє формуванню професійної спрямованості особистості;

3) творчий, який сприяє формуванню і розвитку в студентів творчих здібностей і різноманітних способів діяльності, необхідних для самореалізації і самоактуалізації особистості в професійній та соціокультурній сферах;

4) особистісний, який забезпечує формування в студента здатності до самопізнання і самовдосконалення, допомагає його життєвому і професійному самовизначенню, формує його особистісну позицію.

На рисунку 1.1 ці компоненти нами зображено таким чином:

Рис. 1.1. Компоненти особистісно орієнтованої освіти

Сутність особистісно орієнтованої педагогіки полягає в послідовному щодо педагога до вихованця як до особистості, самостійного і відповідального суб'єкта власного розвитку і в той же час як до суб'єкта виховного впливу [1]. Підкреслимо, що основна відмінність особистісно орієнтованої педагогіки від когнітивної, або

традиційної, полягає, перш за все, в тому, що суб'єкт-об'єктні відносини замінюються на суб'єкт-суб'єктні.

Однією з тенденцій розвитку сучасної професійної освіти є його гуманізація, яка передбачає переорієнтацію освіти на особистісну спрямованість. За словами Якимової Н.С., нині під професійною освітою розуміється процес і результат професійного становлення і розвитку особистості [50].

Особистісно орієнтована професійна освіта розглядається як особливий тип освіти, в процесі якого організація взаємодії студентів і викладачів більшою мірою орієнтована на професійний розвиток особистості та специфіку її майбутньої професійної діяльності. Вона характеризується такими принципами:

- студенти є суб'єктом освітнього процесу, в якому враховуються їхні індивідуальні особливості;

- на утримання професійної освіти впливає рівень розвитку сучасних інформаційних технологій і виробництва, а також особливості майбутньої професійної діяльності випускника;

- технології професійного навчання враховують закономірності професійного становлення особистості;

- формування професійної компетентності та розвиток необхідних професійних якостей майбутнього фахівця в процесі навчально-професійної та виробничої діяльності визначає випереджальний характер освіти;

- орієнтація навчання на індивідуальний досвід студента;

- для організації найбільш дієвого освітнього процесу створюється предметно-просторове освітнє середовище [3].

Зміст професійної освіти тісно пов'язано з системою особистісних якостей студентів, що характеризують його як висококваліфікованого фахівця в певній сфері професійної діяльності і формуються у відповідних умовах під час освітнього процесу. Структура змісту освіти ґрунтується на гуманітарній, природничо-науковій та професійній підготовці студентів.

Під час розробки навчальних планів і програм слід враховувати включення принципів і методів формування і розвитку особистісного потенціалу студентів у зміст професійної освіти. З цією метою розробляються і впроваджуються в навчальні програми різні модульні дисципліни, спрямовані на розвиток професійно і особистісно значущих якостей в студентів. Для оновлення змісту професійної освіти згідно з останніми розробленим державним стандартам і збільшення його особистісної орієнтованості розробляються різні напрямки:

- збільшення частки особистісного компонента в змісті професійної освіти вимагає проектування спеціальних курсів, які спрямовані на розвиток професійно важливих якостей особистості, її професійних умінь і навичок, а також різних форм поведінки. До професійно значущих відносяться такі якості особистості, як відповідальність, працездатність, ініціативність, здатність до співпраці, професійна і соціальна активність;

- включення в зміст освіти різних гуманітарних цінностей, спрямованих на формування в студента особливого ставлення до самого себе і до навколишнього світу, на усвідомлення свого місця в ньому. Це необхідно для того, щоб студенти змогли усвідомити своє покликання і визначити власну освітню траєкторію для освоєння обраної професії;

- створення змісту освіти на основі національних цінностей і особливостей менталітету людей, їх соціокультурного розвитку та середовища їх проживання;

- аналіз при розробці навчальних планів і програм особливостей ринку праці та вимог роботодавців до кваліфікації фахівців допомагає при подальшій соціальній та професійній адаптації випускників різних професійних навчальних закладів;

- включення в освітній процес суб'єктного досвіду студентів, під яким розуміється сукупність емоційно забарвлених соціальних, особистісних і навчально-професійних ситуацій, здатних виконувати освітню функцію;

- забезпечення рівності когнітивного і діяльнісного компонентів змісту освіти дозволяє сформувати у студента здатність до активної трудової діяльності на основі системи його теоретичних знань і умінь.

Особистісно орієнтована професійна освіта розглядається в якості особливого типу освіти, який ґрунтується на такому способі організації взаємодії педагогів і студентів, який передбачає створення умов, необхідних для розвитку в студентів здібностей і можливостей до самовизначення, самоосвіти і самореалізації.

На продуктивність професійної освіти впливає в першу чергу те, наскільки активно студент залучений в освітній процес, оскільки отримані в готовому вигляді знання викликають деякі труднощі при їх практичному застосуванні для вирішення конкретних виробничих завдань.

Особистісний підхід – це найважливіший принцип психолого-педагогічної науки, який передбачає створення активного освітньо-виховного середовища та облік своєрідності індивідуальності в розвитку і саморозвитку. Саме цей принцип визначає положення студента у виховному процесі, означає визнання його активним суб'єктом діяльності, а отже, становлення суб'єкт-суб'єктних відносин. Теоретиком особистісного підходу був визнаний психолог С. Л. Рубінштейн. Інший відомий психолог К. К. Платонов вважав, що особистісний підхід – це індивідуальний підхід до людини як до особистості з розумінням її як системи, що визначає всі інші психічні явища.

Один із дослідників проблеми особистісного підходу до студента Н. Г. Савіна прийшла до висновку, що особистісний підхід, на відміну від індивідуального, вимагає знання структури особистості, її елементів та їх взаємозв'язку як між собою, так і з цілісною особистістю. Індивідуальний підхід вона розглядає як організацію педагогічного впливу з урахуванням індивідуальних особливостей особистості студента.

Разом з тим не тільки теорія, а й сучасна університетська практика доводять, що особистісний підхід реалізується тільки при наявності гуманістичної системи

виховання. Він вимагає від педагога знання інтегративних особистісних якостей, спрямованості особистості і сприйнятливості студента до виховання. Аналіз сучасних виховних систем показує, що тільки в контексті системи гуманістичного типу виховання особистість студента розглядається як загальнолюдська цінність. Тільки у такій системі забезпечується розвиток особистісних якостей людини на рівні гуманістичних відносин. Тільки колектив педагогів-гуманістів здатний зв'язати воедино особистість, особистісні якості, особистісний розвиток та саморозвиток студента. Саме його особистість і особистість педагога - головне мірило наявності й розвитку гуманної виховної системи.

Особистісно орієнтований підхід - базова ціннісна орієнтація педагога, що визначає його позицію у взаємодії з кожним студентом та колективом. Такий підхід вимагає відносини до студента як до певного унікального явища незалежно від його індивідуальних особливостей. Даний підхід вимагає і того, щоб і сам вихованець сприймав себе такою особистістю і бачив її в кожному з оточуючих людей. Особистісний підхід передбачає, що і студенти, і педагоги ставляться до кожної людини як до самостійної цінності для них, а не як до засобу для досягнення своїх цілей. Це пов'язано з їх готовністю сприймати кожну людину як свідомо цікаву, визнавати за нею право на несхожість на інших.

Узагальнюючи вищезазначене, підкреслимо, що оволодіння професійними знаннями, вміннями і компетенціями вимагає активної участі сучасних студентів в освітньому процесі. Модернізація вищої освіти передбачає уточнення і оновлення її змісту на основі нових вимог сучасного суспільства і виробництва.

Компетентність фахівця як освіченої та професійно успішної особистості визначається його здатністю реалізувати набуті знання, вміння та навички в конкретній соціально-професійній діяльності.

Ключова кваліфікація визначається як комплекс психологічних і професійних якостей, знань, умінь, навичок, компетенцій і здібностей фахівця, які забезпечують йому ефективне виконання певної професійної діяльності, і є одним з компонентів загальної кваліфікації працівника.

Особистісно орієнтоване навчання та виховання у вищій школі має на меті створення умов для забезпечення самовизначення студентів, а також розвитку і саморозвитку особистості в соціальній і професійній сферах діяльності. Цілі такого виду навчання та виховання формуються відповідно до певної моделі випускника як узагальненої характеристики, яка включає в себе певний обсяг і структуру професійних і соціально-психологічних якостей особистості, а також знань, умінь, навичок і компетенцій, якими повинен володіти випускник як професіонал і як член суспільства.

Еталонна модель випускника, як інтегральна професійно-особистісна характеристика, має велике теоретичне і практичне значення, оскільки дозволяє розробляти і проектувати зміст професійної освіти, стає основою для діагностичних методик, які визначають рівень розвитку ключових кваліфікацій, а також дозволяє реалізувати особистісно орієнтований підхід у сучасному професійному освіті.

Таким чином, нами здійснено теоретичний аналіз філософської, психологічної і педагогічної літератури з обґрунтування змісту, структури й специфіки особистісно орієнтованої освіти й особистісно орієнтованого підходу до навчання та виховання в сучасних умовах.

У наступному підрозділі проаналізуємо сутність особистісно орієнтованого навчання та виховання у системі фахової підготовки майбутніх вчителів іноземної мови.

1.2. Сутність особистісно орієнтованого навчання та виховання у системі фахової підготовки майбутніх вчителів іноземної мови

Освіта завжди відігравала важливу роль в будь-якому суспільстві. Адже саме освіта може залучити людину до цивілізації, передати соціальний досвід, ознайомити з культурою і допомогти її зберегти, озброїти необхідними навичками і знаннями для саморозвитку і підвищення інтелектуального рівня. У сучасному контексті, освіта – це не тільки процес формування окремої особистості, а й умова

консолідації суспільства, оскільки воно забезпечує спадкоємність традицій, мови і культури.

Сучасна людина має володіти певним набором якостей, бути мобільною й освіченою, щоб відповідати вимогам часу. Так, особлива увага приділяється підвищенню цифровій грамотності, знанням іноземних мов, а також культурної відкритості і професійній мобільності. Визнання особливої важливості оволодіння іноземними мовами є наслідком входження нашої держави у світове співтовариство, а також інтернаціоналізації всіх суспільно значущих сфер життя.

Так, пріоритетною метою є підготовка кваліфікованого й конкурентоспроможного на ринку праці фахівця, а також забезпечення всебічного розвитку особистості того, хто навчається. У зв'язку з цим, в педагогіці стають затребуваними підходи до навчання і виховання, орієнтовані на індивідуальні особливості особистості. Відповідно, особливої актуальності набуває особистісно орієнтований підхід, зокрема, в галузі вивчення іноземних мов, оскільки вивчення іноземної мови – послідовний і складний процес, в ході якого навчаються купуються певні цінності. Саме ці цінності відображають їх професійну підготовленість як фахівців в майбутньому.

Серед суспільних цінностей слід виділити здобуття освіти вищої якості, самореалізацію, визначеність професійної мети, подальших життєвих перспектив і планів, тобто те, що складає основу майбутньої діяльності. Відповідно, завданням особистісно орієнтованого підходу в навчанні іноземної мови є розвиток самостійності, творчості та особистісний ріст. Даний підхід визначає напрям діяльності викладача в процесі навчання при реалізації його взаємодії зі студентами.

Як зазначено у попередньому підрозділі, нова парадигма освіти змінює підходи до системи освіти, висуваючи в центр уваги студента як активного суб'єкта, який набуває «особистісні знання» в процесі навчання, що формують і розвивають його інтелект. Іншими словами, в центрі уваги знаходиться особистість, що визнана самостійною і унікальною. Особливістю особистісно

орієнтованого підходу у вищій школі є те, що він спрямований на створення сприятливих умов для повноцінного розвитку особистості кожного студента.

Виходячи з цього, можна виділити деякі риси особистісно орієнтованого підходу щодо організації навчання й виховання в умовах закладів вищої освіти.

По-перше, студент не просто знаходиться в центрі уваги, він розглядається як суб'єкт, здатний до саморозвитку і самопізнання.

По-друге, створюються умови для прояву індивідуальних здібностей, тобто певне поле, в якому студент може реалізовувати і відпрацьовувати свої навички та вміння.

По-третє, студент визнається активним носієм суб'єктивного досвіду, тобто він бере активну участь у нашій освіті, а не пасивно сприймає і засвоює досвід. Велике значення має пошуковий метод пізнання.

По-четверте, у майбутнього фахівця формується професійна компетентність як сукупність умінь, навичок, знань, досвіду і професійних якостей особистості, що є дуже важливим фактором для сучасних роботодавців.

По-п'яте, особистісний підхід реалізується, в першу чергу, на основі особистісно орієнтованих комунікативних технологій навчання. Тобто особлива увага повинна приділятися використанню комунікативних ситуацій і засобів, що спонукають студента до активності [8].

Таким чином, при здійсненні процесу отримання освіти студент активно освоює зміст програми, вибудовує і оцінює способи своєї діяльності, тобто він самостійно може зробити вибір і взяти на себе відповідальність, регулювати свою поведінку, проявляючи індивідуальність. При реалізації таких якостей навчання стає спільною діяльністю викладача і студента.

На нашу думку, важливою для розуміння сутності особистісно орієнтованої освіти є думка дослідника С. О. Лебедева: «Оцінювати якість освіти потрібно по тому, як і які проблеми випускник школи може самостійно вирішувати. Орієнтація на знання, уміння й навички, значущість яких ніхто і не заперечує, – це орієнтація

на накопичення будівельного матеріалу. Але ж головне не в тому, щоб забити ним склад, а в умінні побудувати будинок».

Мета особистісно орієнтованого навчання – знайти, підтримати, розвинути людину в людині, закласти в ній механізми самореалізації, саморозвитку, самовиховання, самозахисту, необхідні для становлення самобутньої особистості, її діалогічної та безпечної взаємодії з людьми, природою, культурою, цивілізацією.

Дидактичні основи особистісно орієнтованого навчання розкриває образне висловлювання Я. Амоса Коменського: «Немає в світі жодної скелі або башти такої висоти, на яку хоча б хто-небудь не міг би піднятися, якщо в нього є ноги. Треба лише збудувати як слід драбину або зробити зручні, висічені у скелі в потрібному напрямі та відстані, сходи» [5].

Методика особистісно орієнтованого навчання, відповідно до якої пріоритетним стає допомога кожному студенту на основі суб'єктного досвіду вдосконалювати свої здібності, проектує навчальний процес відповідно до структури діяльності, яка передбачає визначення мети, мотивів, засобів, плану діяльності, контроль, реалізацію плану, корекцію, оцінювання результатів діяльності (рефлексію).

Метою зазначеного освітнього процесу стає не окреслення кола необхідних знань, умінь і навичок, а розвиток особистісних можливостей студента, формування його компетентностей, тобто базованих на знаннях, схильностях, досвіді та цінностях власних здатностей вирішувати практичні завдання й діяти в нестандартних ситуаціях.

Особистісно орієнтоване навчання має на меті перетворити студента на суб'єкт навчальної діяльності, забезпечити можливість навчання за індивідуальною освітньою траєкторією, а також створює умови для самовизначення реалізації особистості, опори повного урахування інтересів та цінностей окремої особистості та спільноти.

Ефективність особистісно орієнтованої освіти залежить від успішного виявлення та максимального розвитку індивідуально значущих позитивних

здатків кожного студента на основі набутого ним досвіду до часу навчання в університеті. Метою сучасної освіти є формування інтересу до пізнання, бажання та вміння навчатися. Особистісно орієнтоване навчання сприяє визначенню та реалізації особистості у тій галузі діяльності, яка найбільше відповідає її потенційним здібностям.

Проектування навчального процесу в особистісно орієнтованій системі навчання не обмежується лише спеціальним конструюванням навчального матеріалу, забезпечує студенту свободу вибору в роботі з новим матеріалом. Важливо, як цей матеріал викладач використовує на занятті.

Навчально-виховному процесу притаманні ситуації різного сприйняття (розуміння) змісту навчання викладачем та студентом. Отже, виникає необхідність співвіднесення сприймання змісту навчальної проблеми всіма учасниками навчально-виховного процесу, що оптимально вирішується в умовах особистісно орієнтованого навчального заняття.

Використання суб'єктного досвіду студента вимагає від викладача спеціальної підготовки: не лише вміння викладати свій предмет, а здатності аналізувати зміст того, чим студент уже володіє із запропонованої теми.

У таких умовах змінюється режисура заняття: студенти не просто сприймають розповідь викладача, а постійно співпрацюють з ним (активний діалог), висловлюють свої думки, діляться своїм розумінням змісту, обговорюють ті позиції, які пропонуються одногрупниками.

Формування особистості творчої, сповненої бажання творити себе і світ навколо себе, розвиток емоційної, соціальної, інтелектуальної, фізичної компетенцій студента, створення сприятливих умов для розвитку індивідуальності, духовності кожного студента – ось той результат, до якого прагне особистісно орієнтований вищий навчальний заклад.

Кваліфікований викладач іноземної мови повинен володіти здатністю професійно встановлювати такі взаємини зі студентами, діяльність лінгвіста повинна бути спрямована на розкриття їх внутрішнього потенціалу, особистісних

можливостей у вивченні мови. У зв'язку з цим викладачеві необхідно брати до уваги обставини соціального характеру, оскільки вивчення іноземних мов передбачає міжкультурну компетентність. Так студент втягується в міжкультурну комунікацію, осягає іншомовну культуру і мову, внаслідок чого у нього виникає інтерес, що сприяє більш високому рівню досягнень.

Далі доцільно більш детально зупинитися на змісті особистісно орієнтованого підходу в навчанні іноземної мови. Як відомо, як в школах, так і у вищих навчальних закладах іноземна мова вивчається усіма студентами разом, тобто часто не береться до уваги різний рівень знання мови або здатності конкретного студента. В таких умовах процес навчання ускладнюється. Кожен здатний володіти іноземною мовою. Якщо студент розуміє і вміє висловлювати думки рідною мовою, значить, він може навчитися говорити і розуміти іншу мову. Тоді незрозуміло, чому багато хто вважає, що у них не вистачає здібностей для її освоєння? Відповідь можна знайти в системі освіти, а саме в програмі викладання іноземної мови. Недостатньо просто систематично вивчати нові слова, читати, перекладати і переказувати тексти. Адже багато що залежить від настрою студента і атмосфери, в якій він знаходиться, оскільки очікуваний успіх, відчуття значущості збільшує впевненість у своїх силах.

У процесі студенту слід проявляти свою активність, а викладачеві – допомогти йому знайти і усвідомити свій індивідуальний шлях вивчення іноземної мови. Таким чином, викладач не тільки навчає іноземної мови, а й тому, як його її вивчити.

Основними видами мовної діяльності є слухання, читання, письмова мова і відповіді на питання. Так, студент спілкується і виконує завдання тільки для того, щоб викладач перевіряв рівень оволодіння мовою. Йому доводиться чекати закінчення навчального закладу, щоб мати можливість практично застосувати свої знання і навички. Для того, щоб вивчення іноземної мови відбувалося як форма повсякденної діяльності, необхідно, щоб студент мимоволі спілкувався на занятті мовою, що вивчається. З метою створення такої можливості потрібно звернути

увагу на вікову психологію, тобто виявити основні питання, що цікавлять ту чи іншу вікову категорію, а також внести їх в навчально-методичну програму. Так програма буде включати не тільки традиційні теми, а й ті питання, які викличуть інтерес у студентів. Наприклад, якщо в програмі більшу увагу буде приділятися обговоренню важливих питань сучасного суспільства, ніж заучування складних текстів, результат буде більш помітний.

Таким чином, особистісно орієнтований підхід при навчанні іноземних мов у закладах вищої освіти впливає на технологію навчання. Зокрема, в ньому майже не використовуються форми проведення занять, які не характеризуються комунікативністю. Викладач використовує групову роботу, коли студенти виконують її спільно за своїми можливостями, ніж читання тексту і переказ його один одному або викладачеві.

Можна навести такий приклад. Студенти працюють над одним текстом в групі, розподіляють обов'язки. Один з них читає текст, інший – випишує незнайомі слова, третій - шукає їх в словнику, четвертий – перекладає весь текст. Така форма роботи дозволяє студенту співпрацювати і налагодити комунікацію, оскільки для виконання роботи їм необхідний обмін інформацією, збір думок. Таку роботу потрібно вміти правильно організувати, щоб була можливість не тільки для прояву мовної ініціативи, а й для вдосконалення знань. Варто зазначити, що така робота буде мати велику практичну спрямованість, адже студенти одночасно отримують знання іноземної мови, а також вчать взаємодіяти один з одним, що допоможе їм у подальшому житті.

Для досягнення позитивного результату викладачеві слід створити правильний емоційний настрій, вміти застосовувати свої знання, вибирати відповідну форму роботи, в обговореннях дізнаватися думку студентів, раціонально організувати їх роботу, в тому числі і при виконанні домашніх завдань.

Однак, використовуючи всі ці умови, викладачеві слід розуміти, що у деяких студентів різні можливості і здібності, а також плани на майбутнє. Наприклад,

хтось націлений на досягнення загальноосвітнього рівня, а хтось - на більш високий профільний рівень, який орієнтований на майбутню професію. У зв'язку з цим можна сказати, що особистісно орієнтований підхід також впливає на результативність навчання.

Таким чином, особистісно орієнтований підхід повинен розвивати і підтримувати зацікавленість кожного студента у вивченні іноземних мов. Викладачеві слід вийти за рамки традиційної системи. Не тільки пояснити нову тему, запитати, виправити помилки, дати домашнє завдання, а дозволити студентам брати участь в обговоренні нового матеріалу, висувати свої ідеї, відчувати себе більш вільно на заняттях. Як результат, це дозволить подолати замкнутість, підвищить комунікативні навички, виведе на перший план використання іноземної мови в повсякденному житті. Крім того, в даних умовах можливо застосовувати різноманітні форми вправ, орієнтуватися на спілкування студентів, тобто враховувати їх інтереси.

У межах особистісно орієнтованого підходу студент стає головним суб'єктом і учасником освітнього процесу, оскільки саме він надає на нього істотний вплив, має можливість його перебудувати. Викладач виконує іншу роль: координує процес вивчення мови, визначає освітню мету і траєкторію, організовує відповідну роботу і надати ресурси. Студенти в свою чергу повинні здобувати знання, а також розуміти, як побудований освітній процес, як його можна застосувати в реальному житті, тобто як можна набувати необхідні навички самому, без допомоги викладача. У зв'язку з цим, викладач повинен сформувати в студентів уміння самостійного пошуку інформації та її аналізу.

При таких умовах можна говорити про критичне мислення і творчу активність студентів. Таким чином, викладач повинен співпрацювати з ними. Це дозволить створити більш сприятливі умови для їх свободи і ініціативи.

Крім того, реалізація особистісно орієнтованого підходу ускладнена сучасними вимогами до системи освіти, закріпленими законодавчо. Зокрема, той факт, що багато іспитів з іноземної мови передбачають проходження тестування,

наприклад, при вступі до магістратури. У зв'язку з цим, викладач іноземної мови змушений розвивати в студентів уміння вибирати правильну відповідь з представлених. Однак знання іноземної мови передбачає, в першу чергу, вміння висловлюватися певною мовою, тобто говорити, висловлювати свою думку. Тести не завжди показують реальні знання студентів, скоріше вони демонструють здатності заучувати варіанти відповіді.

Як було вищезазначено, викладач повинен звертати увагу на особистісні особливості кожного студента і в залежності від цього визначати траєкторію його навчання. Однак тут також виникають труднощі. Це пов'язано з тим, що в групах, з якими працює викладач, дуже багато студентів. Викладач просто не має можливості вивчити і приділити увагу всім. Наприклад, в вузах кількість студентів в групі може досягати 15–20 осіб. Природно, що в таких умовах повноцінно реалізувати особистісно орієнтований підхід у навчанні іноземної мови дуже складно.

Відзначимо, серед них можуть бути студенти з різними типами особистості. Зокрема, є ті, кого важко викликати на розмову серед великої кількості людей - інтроверти. Але є й інші – екстраверти, які постійно хочуть говорити, ображаються, якщо їх не питають, і викрикують з місця. Почати вивчення іноземної мови з першим типом слід з письмових завдань, щоб така людина змогла реалізувати себе поза стресовій ситуації, поступово розширюючи можливості. Другому типу слід дати можливість спільної активної діяльності. У групах повинні знаходитися люди обох типів, для того, щоб залучити до мовну діяльність всіх студентів. Однак, реалізувати таку діяльність у великих групах дуже складно. В кінцевому підсумку це призведе до того, що брати участь в навчанні буде певна частина групи, а інші будуть пасивно відвідувати заняття і, швидше за все, знань з іноземної мови після курсу практично не залишиться.

При вирішенні перелічених проблем будуть створені необхідні умови і можливості для повноцінної реалізації особистісно орієнтованого підходу в навчанні професійно-орієнтованого іноземної мови. Цей підхід має велике

значення і надає великі можливості студентам, сприяє не тільки здобуття знань з іноземної мови, а й розвиває особистість, що є важливою метою сучасного життя. Для становлення особистості важливим є набуття навичок, умінь і знань для реалізації себе у майбутній професії.

Фахівець, який знає іноземну мову, цінується більш високо і має більше можливостей для просування по кар'єрних сходах, він більш мобільний. Уже в процесі навчання студент стає всебічно підготовленим, самостійним, він вміє мислити. Навіть в тому випадку, якщо він не буде мати певні знання в деяких питаннях, він буде здатний швидко і гнучко відреагувати і усунути недоліки, оскільки він буде вміти самостійно здобувати знання, шукати і аналізувати інформацію. І це не створить для нього великих проблем і стресових ситуацій. Саме на це в кінцевому підсумку спрямований особистісно орієнтований підхід – на становлення конкурентоспроможного фахівця.

У наступному підрозділі проаналізуємо зміст, форми і методи особистісно орієнтованого навчання та виховання майбутніх учителів іноземної мови в умовах вищої освіти.

1.3 Зміст, форми і методи особистісно орієнтованого навчання та виховання майбутніх учителів іноземної мови в умовах вищої освіти

Особистісно орієнтоване навчання – навчання, центром якого є особистість студента, його самостійність: суб'єктивний досвід кожного спочатку розкривається, а потім узгоджується зі змістом освіти. Ми погоджуємося з твердженням, що визнання студента основною фігурою всього освітнього процесу – це і є особистісно орієнтована педагогіка.

Метою такого навчання є процес психолого-педагогічної допомоги студенту у його ставленні, культурній ідентифікації, життєвому самовизначенні. Особистісно орієнтований підхід поєднує виховання і освіту в єдиний процес допомоги, соціально-педагогічного захисту, підтримки, розвитку студента.

Основними завданнями особистісно орієнтованого навчання є: розвивання індивідуальних пізнавальних здібностей кожного студента; максимально виявити, ініціювати, використати індивідуальний досвід студента; допомогти особистості пізнати себе та само реалізуватися, а не формувати попередньо задані якості.

Формування культури життєдіяльності особистості є найвищою метою особистісно орієнтованих систем та технологій. Викладач мусить розуміти за реакціями студентів, як його сприймають студенти, яких він збирається навчати. Василь Сухомлинський зазначав: «Я твердо переконаний, що є якості душі – готовність зрозуміти і прийняти щось нове і незвичне, здатність відповідати повною щирістю на його щирість. Але розкриваючись назустріч учневі і отримуючи доступ у його внутрішній світ, учитель тим самим розсовує межі і збагачує зміст власного «я» [3].

Традиційне навчання вже не може бути значним у цілісному освітньому процесі. Так, значущими стають ті складові, які розвивають індивідуальність студента, створюють всі необхідні умови для його саморозвитку, самовираження. Освітній процес особистісно орієнтованого навчання дає кожному студенту на підставі його здібностей, нахилів, інтересів, ціннісних орієнтацій та власного досвіду можливість реалізувати себе у пізнанні, навчальній діяльності. Це навчання будується на принципах варіативності, тобто визначенні змісту, методів і форм навчального процесу, вибір яких має здійснюватися студентом з урахуванням розвитку кожного студента для його педагогічної підтримки у пізнавальному процесі. Особистісно орієнтована система навчання передбачає володіння викладачем методом диференційованого підходу, який різниться за складністю, методами і прийомами.

На основі цього потрібно врахувати індивідуально-психологічні особливості студентів і виділення на цій основі типологічних груп і намагатися добирати дидактичний матеріал окремо для сильних і слабких студентів.

Особливе значення мають уміння працювати з підручником, проводити практичні роботи, спостерігати, фіксувати отримані результати і на їх основі

робити висновки. На заняттях постійно використовується колективне обговорення результатів студентів, взаємні консультації під час виконання складних завдань. За такої форми роботи зберігається самостійність кожного студента, і викладач має можливість працювати з більшою кількістю студентів. При вивченні матеріалу студенти на заняттях допомагають один одному у процесі самостійного набування знань і вмінь, які ґрунтуються на принципі взаємодопомоги, взаємної поваги і контролю, узагальнення кращого у роботі інших, самовдосконалення тощо.

Структура спілкування за Л.М. Фрідманом складається з трьох взаємопов'язаних компонентів: комунікативного, інтерактивного і перцептивного, та встановлення на цій основі емоційного ставлення один до одного [23].

Пізнавальна активність студента виявляється в його ставленні до змісту і процесу навчання, прагненні до ефективного оволодіння знаннями і способами діяльності за оптимальний час і досягнення навчальної мети. Визначають три рівні пізнавальної активності студентів: відтворююча, інтерпретуюча, творча. Пізнавальна діяльність може мати пошуковий, дослідницький і прогностичний характер. І тому на заняттях слід допомагати студентам повірити в свою здатність розв'язувати пізнавальні завдання. Можна зазначити, що в особистісно орієнтованому навчанні дотримуються такої позиції педагогів: «Ми прийшли до вас, щоб разом з вами шукати і знайти відповідь на певні питання». Намагатися крок за кроком переорієнтувати студентів від запам'ятовування до розуміння, від пасивного прослуховування до активного пошуку відповідей.

Таким чином, на заняттях розкриваються внутрішньопредметні і міжпредметні зв'язки, розвивається рівень знань студентів, їх уміння оперувати поняттями й усвідомлено застосовувати нові знання.

Сприяття зацікавленості студента передусім допомагає чітко і доступно сформульована мотиваційна установка. Для мотивації навчальної діяльності потрібно використовувати різноманітні прийоми.

По-перше – це створення проблемних ситуацій, тому що проблема, поставлена на початку заняття, забезпечує активізацію мислення.

У ході евристичної бесіди шляхом вдало поставлених запитань змушують студентів на основі власних знань, логічних міркувань, спостережень сформулювати нові поняття, висновки. Евристична бесіда є основним методом проблемного навчання.

По-друге, це цікава інформація. Поставлена проблема чи цікава інформація спонукає студентів самостійно дати відповіді.

В організації навчальної діяльності використовуються різноманітні форми (групові, індивідуальні) та методи навчання:

1. Навчальна дискусія – вона дає змогу викладачу використати різні погляди щодо тієї чи іншої проблеми, а студентам – обґрунтувати свою позицію. Правильні чи помилкові судження затверджують у свідомості студентів основні теоретичні положення та висновки.

2. Робота в групах – стимулює студентів до обговорення, використання різних шляхів розв'язання завдань, а також дає можливість кожному проявити ініціативу, самостійність, аналізувати свою роботу.

Студенти користуються різними джерелами інформації, додатковою літературою, заповнюють таблиці, складають схеми, порівнюють, класифікують та аналізують. Цей метод забезпечує глибоке і стійке засвоєння знань, розвиває, пам'ять, мислення. Педагогічною психологією виведено основний закон засвоєння знань: сприйняти – осмислити – запам'ятати – застосувати – перевірити результат на практиці. Перевірка глибини усвідомлення знань здійснюється шляхом використання певних тестів різного рівня складності:

-тести закритої форми, коли дається кілька готових правдоподібних відповідей, проте тільки одна з них є правильною;

-завдання відкритої форми: у них немає готових відповідей – потрібно закінчити або доповнити текст;

-завдання на відповідність: необхідно встановити відповідність між правими і лівими елементами завдання та записати відповідь у вигляді правильної комбінації цифр і літер;

-завдання на визначення правильної послідовності.

3. Ігри. Знання повинні засвоюватися з позитивними емоціями, такими як радість, зацікавлення. Проте, варто використовувати на заняттях ігри, бо завдяки цьому студенти не тільки аналізують певні явища, а й набувають особистого досвіду.

Сучасні інноваційні технології стимулюють студентів до самостійного пізнання природи і процесів, спонукають до логічного мислення, аналізу й практичного застосування одержаних знань.

У нашому дослідженні наголошено, що слід донести до кожного студента, що незважаючи на те, яку професію оберуть вони в майбутньому, знання іноземних мов завжди необхідні і значущі. Лише працюючи щодня для реалізації свого проблемного питання, кожен викладач лише в такий спосіб зможе виконати своє надзавдання як викладача, як педагога, як людини – виховати працьовитого, мудрого, інтелігентного українця – Людину.

Варто додати, що навчальна діяльність завжди суб'єктивно мотивована й є об'єднанням процесів, підпорядкованих одному мотиву. Так, вирішальним фактором активізації навчальної діяльності при особистісно орієнтованому підході є виховання здатності до самостійної роботи.

У процесі самостійної навчальної роботи особистість засвоює необхідні знання, оволодіває навичками та вміннями, навчається планомірно, систематично працювати, мислити, формує свій стиль розумової діяльності й організовує свою діяльність відповідно до поставлених завдань [17].

Створення умов для активного спонукання до творчого самостійного опрацювання навчального матеріалу сприяє особистісно орієнтований підхід, а саме та система засобів, методів, прийомів навчання, яка застосовується.

Навчання як потужний освітньо-культурний чинник має бути спрямоване на розкриття внутрішніх ресурсів особистості, виявлення уже закладених у ній потенційних можливостей. Від того, як організовано навчання, як вчать мислити залежить творчий чи нетворчий шлях особистості у подальшому. Не знання самі

по собі, а творче ставлення до них формують культуру [35]. Тому ефективність навчання залежить від уміння педагога обрати прийом чи метод навчання в конкретних умовах для кожного навчального заняття, застосувати оптимальні педагогічні технології, які би проектували кінцеві якості особистості.

Потрібно надавати перевагу тим методам, які направлені на свідомість й активність в навчанні. Саме особистісно орієнтоване навчання, як різновид активного, має свої певні особливості. Сутність його в тому, що в навчальний процес залучаються усі, але кожний робить індивідуальний внесок, відбувається обмін знаннями, ідеями, способами діяльності. Це співнавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і педагог, і студент є рівноправними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють та здійснюють.

Звісно, на різних етапах процесу навчання доцільно використовувати інтерактивні методи. Проаналізуємо це.

На початковому етапі ознайомлення з поняттям, активізації опорних знань та вмінь, рекомендуємо застосувати фронтальну форму організації навчальної діяльності. Вони вчать спостерігати, зіставляти та порівнювати. Колективне спілкування сприяє певному взаємопорозумінню [2].

На етапі закріплення, корекції, контролю, узагальнення розширюється уявлення про досліджувану ситуацію, розвивається вміння добирати засоби її вирішення. Парна та групова робота допоможе розв'язати певну проблему, дійти певного висновку та обґрунтувати рішення. Спілкуючись у групі студент не тільки вчиться сам, а й навчає інших. Тут панує високий рівень обміну інформації, а також виникає можливість висловитись кожному, створюючи діалогічне мовлення. Робота в малих групах будується на принципах рівноправності [30].

На етапі застосування набутих знань розвивається комунікативне вміння створювати, проектувати явище. Підвищений інтерес до знань спонукає студентів самостійно знаходити джерела задоволення своїх природних нахилів, розкриває внутрішній потенціал кожного з них. Тому вони охоче об'єднуються у групи за

інтересами. Саме в цих групах працюють індивідуально, самостійно добиваються результату, який об'єднується в кінцевий результат вже всієї групи.

Працюючи в режимі постійного пошуку новизни, студенти розвивають мислення та уяву, набувають комунікативних навичок монологічного мовлення, а також проявляють творчі можливості. Саме тому навчання стає бажаним, бо на ньому створюються нові твори, роздуми, висновки з дослідження; інсценізуються власні та авторські уривки; розгадуються ігри та кросворди; випускаються газети, ведуться словники тощо.

Висновки першого розділу

Сучасне суспільство вимагає від системи освіти виховання людей соціально активних, комунікабельних, зацікавлених в досягненні цілей, мислячих творчо і вільно.

Наше життя саме диктує необхідність формування людини творчої, здатної приймати відповідальність за те, що відбувається з нею самою і в навколишньому світі. Особистісно орієнтоване навчання передбачає специфічну педагогічну діяльність по створенню оптимальних умов для розвитку особистості, тобто для розвитку потенційних можливостей студентів, духовного начала, формування активності, самостійності і пізнавального інтересу. Зміни в нашій країні активізували педагогічну думку і дослідження, пов'язані з оновленням змісту освіти, методів навчання, з введенням нових технологій навчання з метою підвищення якості освіти. Необхідна умова-це управління педагогічним процесом, який сприяє становленню в студентів позитивної пізнавальної мотивації навчання як особистісно значущої цінності. Останнім часом у педагогічній літературі простежується думка про те, що в центрі системи навчання повинен перебувати студент.

Основний принцип особистісно орієнтованого навчання полягає в тому, що в центрі навчання повинен знаходитися студент, а не викладач, діяльність пізнання, а не викладання. Ідея цього підходу досить приваблива і здавна стимулює педагогів, як в нашій країні, так і за кордоном шукати шляхи її реалізації. На занятті

велику частину часу повинні практикуватися студент, а не викладач, як це часом буває. В даний момент в педагогіці ведеться інтенсивний пошук раціональної організації освітнього процесу, який стимулював би розвиток пізнавальної активності та інтересів студентів.

Система навчання – це активна, комунікативна, продуктивна, пізнавальна взаємодія викладача і студента. Необхідна єдність навчання, виховання і особистісного розвитку, зв'язок навчальної, методичної, науково-дослідницької, виховної роботи в рамках цілісного освітнього процесу. При цьому, головною метою навчання і виховання в навчальних закладах є формування всебічно розвиненої особистості. Орієнтація на особистість прийнята педагогічною свідомістю в якості мети освіти як належне, без будь-якого серйозного осмислення функцій і будови освітньої системи, яка орієнтує на цю мету. Освоєння будь-якої мови, як рідної, так і іноземної, вимагає застосування практично всіх аспектів суб'єктивного досвіду студента. В силу специфіки предмета іноземна мова має величезний виховний і розвиваючий потенціал, він долучає студентів до зразків світової та рідної культури, включає їх в діалог культур, розвиває засобами мови. Впровадження особистісно орієнтованого навчання дозволяє ще більшою мірою задіяти виховний потенціал іноземної мови як навчального предмета.

Отже, в наступному розділі перевіримо ефективність особистісно орієнтованого навчання та виховання майбутніх учителів іноземної мови.

РОЗДІЛ II

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ. В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1. Організаційно-педагогічні умови особистісно орієнтованого навчання та виховання майбутніх учителів іноземної мови

Освіта завжди відігравала важливу роль у будь-якому суспільстві. Адже саме освіта може долучити людину до цивілізації, передати соціальний досвід, ознайомити з культурою та допомогти їй зберегти, озброїти необхідними навичками та знаннями для саморозвитку та підвищення інтелектуального рівня. Освіта – це не тільки процес формування окремої особистості, а й умова консолідації суспільства, оскільки вона забезпечує наступність традицій, мови та культури.

Сьогодні освіта є головним чинником рейтингу людського розвитку. Сучасна людина повинна мати певний набір якостей, бути мобільною та освіченою, щоб відповідати вимогам часу. Так, особлива увага приділяється підвищенню комп'ютерної писемності, знання іноземних мов, а також культурній відкритості. Визнання особливої важливості оволодіння іноземними мовами є наслідком входження нашої держави до світової спільноти, а також інтернаціоналізації всіх сфер життя людини.

У нашому суспільстві високо цінуються освіченість, вчительство та навчальні заклади. Так, пріоритетною метою є підготовка кваліфікованого фахівця успішного входження у суспільство, і навіть всебічний розвиток особистості студента. У зв'язку з цим у педагогіці стають затребуваними підходи до навчання та виховання, орієнтовані на індивідуальні особливості особистості. Відповідно, особливої актуальності набуває особистісно орієнтований підхід, зокрема, у галузі вивчення іноземних мов, оскільки вивчення іноземної мови – послідовний і складний процес, у ході якого навчання набуває певних цінностей. Саме ці цінності

відображають їхню професійну підготовленість як фахівців у майбутньому. Серед цінностей слід виділити здобуття освіти найвищої якості, самореалізацію, визначеність професійної мети, подальших життєвих перспектив та планів, тобто те, що становить основу майбутньої діяльності.

У зв'язку з цим, завданням особистісно орієнтованого підходу в навчанні іноземної мови є розвиток самостійності, творчості та особистісне зростання. Даний підхід визначає напрямок діяльності викладача в процесі навчання при реалізації його взаємодії зі студентом. Нова парадигма освіти змінює підходи до системи освіти, висуваючи в центр уваги студента як активного суб'єкта, який набуває «особистісні знання» у процесі навчання, що формують та розвивають його інтелект. Іншими словами, у центрі уваги перебуває особистість, яку визнають самостійною та унікальною. Особливістю педагогічного особистісно орієнтованого підходу і те, що він спрямований на створення сприятливих умов повноцінного розвитку цієї особи.

Таким чином, при здійсненні процесу здобуття освіти студент активно освоює зміст програми, вибудовує та оцінює способи своєї діяльності, тобто він самостійно може зробити вибір і взяти на себе відповідальність за нього, регулювати свою поведінку, проявляючи індивідуальність. При реалізації таких суб'єктно-суб'єктних відносин навчання стає спільною діяльністю викладача та студента. Кваліфікований викладач іноземної мови має володіти здатністю професійно встановлювати такі взаємини зі студентами.

Наприклад, процес навчання майбутнього лінгвіста повинен бути спрямований на розкриття їх внутрішнього потенціалу, особистісних можливостей у вивченні мови. У цьому викладачеві необхідно брати до уваги обставини соціального характеру, оскільки вивчення іноземних мов передбачає міжкультурну компетентність. Так студент залучається до міжкультурної комунікації, досягає іншомовну культуру і мову, внаслідок чого у нього виникає інтерес, що сприяє вищому рівню досягнень.

Далі доцільно детальніше зупинитися на умовах особистісно орієнтованого підходу у навчанні іноземної мови. Як відомо, як у школах, так і у вищих навчальних закладах іноземна мова вивчається всіма, тобто часто не враховується різний рівень знання мови або здібності конкретного студента. У таких умовах процес навчання відбуватися не може.

Кожен здатний володіти іноземною мовою. Якщо студент розуміє і вміє висловлювати думки рідною мовою, отже, він може навчитися говорити і розуміти іншою мовою. Тоді незрозуміло, чому багато хто вважає, що у них не вистачає здібностей для його освоєння? Відповідь можна знайти у системі освіти, а саме у програмі викладання іноземної мови. Недостатньо просто систематично вивчати нові слова, читати, перекладати та переказувати тексти. Адже багато залежить від настрою студента та атмосфери, в якій він знаходиться, оскільки очікуваний успіх, почуття значущості збільшує впевненість у своїх силах. У процесі студенту слід виявляти свою активність, а викладачеві – допомогти йому знайти та усвідомити свій індивідуальний шлях вивчення іноземної мови. Таким чином, викладач не лише навчає іноземної мови, а й тому, як її можна вивчити.

Основними видами мовної діяльності є слухання, читання, письмове мовлення та говоріння. У повсякденному житті ми користуємося цими формами не ізольовано один від одного, а у взаємозв'язку, на відміну навчальних занять з вивчення мови. Таким чином, іноземна мова дещо відірвана від практичних цілей. У зв'язку з цим студент виконує завдання лише тому, щоб викладач перевірів рівень оволодіння мовою. Йому доводиться чекати закінчення навчального закладу, щоб мати можливість практично застосувати свої знання та навички.

Для того щоб вивчення іноземної мови відбувалося як форма повсякденної діяльності, необхідно, щоб студент спілкувався на занятті мовою, що вивчається. З метою створення такої можливості потрібно звернути увагу на вікову психологію, тобто виявити основні питання, які цікавлять ту чи іншу вікову категорію, а також внести їх у навчально-методичну програму. Так програма включатиме не лише традиційні теми, а й ті питання, які викличуть інтерес у студентів. Наприклад, якщо

у програмі більша увага приділятиметься обговоренню важливих питань сучасного суспільства, ніж заученню складних текстів, результат буде помітнішим.

Таким чином, особистісно орієнтований підхід при навчанні іноземних мов впливає на технологію навчання. Зокрема, у ньому майже не використовуються форми проведення занять, що не характеризуються комунікативністю. Викладач використовує групову роботу, коли студенти виконують її спільно за своїми можливостями, ніж читання тексту та переказ його один одному або викладачеві. Можна навести такий приклад. Студентів, які працюють над одним текстом групи, розподіляють обов'язки. Один із них читає текст, інший – виписує незнайомі слова, третій – шукає їх у словнику, четвертий – перекладає весь текст. Така форма роботи дозволяє студентам співпрацювати та налагодити комунікацію, оскільки для виконання роботи їм необхідний обмін інформацією, збирання думок. Таку роботу треба вміти правильно організувати, щоб була можливість не тільки для прояву мовної ініціативи, а й для вдосконалення знань. Варто зазначити, що така робота матиме велику практичну спрямованість, адже студенти одночасно здобувають знання іноземної мови, а також навчаються взаємодіяти один з одним, що допоможе їм у подальшому житті. Наприклад, підтримає процеси самопізнання, самореалізації та, звичайно ж, допоможе формуванню неповторної особистості [43].

Для досягнення позитивного результату викладачеві слід створити правильний емоційний настрій, вміти застосовувати свої знання, вибирати відповідну форму роботи, в обговореннях дізнаватися про думку учнів, раціонально організувати їхню роботу, у тому числі і при виконанні домашніх завдань.

Таким чином, особистісно орієнтований підхід повинен розвивати та підтримувати зацікавленість кожного студента у вивченні іноземних мов. Викладачеві слід вийти за рамки традиційної системи. Не тільки пояснити нову тему, запитати, виправити помилки, дати домашнє завдання, а дозволити студентам брати участь в обговоренні нового матеріалу, висувати свої ідеї, почуватися вільно на заняттях. Зрештою, це дозволить подолати замкнутість, небалакучість,

підвищить комунікативні навички, виведе на перший план використання іноземної мови у повсякденному житті. З іншого боку, в умовах можна застосовувати різноманітні форми вправ, орієнтуватися спілкування студентів, тобто враховувати їх інтереси.

На основі вищевикладеного можна виділити деякі принципи, характерні для особистісно орієнтованого підходу у навчанні іноземної мови.

Перший принцип – принцип індивідуальності. Він характеризується тим, що викладач враховує індивідуальні здібності студента, наприклад, психологічні, а також його мотивацію у вивченні мови.

Другий принцип – принцип самоактуалізації. Він характеризується тим, що викладач мотивує студентів, підтримує їх починання, сприяє виявленню ними своїх природних навичок та умінь.

Третій принцип – принцип вибору. Він являє собою можливість студента самостійно регулювати свою діяльність при виконанні завдання, тобто здійснювати свою роль залежно від наявних умінь, знань і навичок.

Четвертий принцип – принцип успіху та творчості. Цей принцип допомагає студентам проявляти себе, змушує міркувати і думати. Крім того, він передбачає забезпечення контролю та правильної оцінки результатів, досягнутих студентами. Цей момент дуже важливий, оскільки від цього залежить стимулювання студента на подальше навчання.

Крім того, в цій системі принципів велике значення має те, що матеріал, що викладається з іноземної мови, не тільки повинен розширювати знання студентів, узагальнювати їх, а й перетворювати особистий досвід кожного з них.

Особистісно орієнтоване навчання, яке виникло в рамках гуманістичного підходу наприкінці ХХ ст. спочатку було націлене на створення психологічно комфортної атмосфери, що сприяла розвитку творчих, інтелектуальних здібностей студентів та зміцненню їхньої впевненості у власних силах.

Так, як мета навчання висувається розвиток комунікативних умінь, що дозволяють здійснювати мовленнєве спілкування в реальних ситуаціях, а умови та засоби реалізації неадекватні поставленій меті, тобто штучні.

Аналіз практики показує, що у студентів відсутня мотивація, заснована на природній потребі спілкування іноземною мовою. Крім того, відсутність можливості використовувати іншомовний досвід у реальному житті не дозволяє досягти істотних результатів у навчанні іноземної мови.

Особистісний підхід у викладанні іноземної мови є, з одного боку, кінцевою метою роботи навчального закладу системи вищої професійної освіти, а з іншого – показником якості роботи навчального закладу заклади.

Щоб процес навчання іноземної мови став максимально ефективним, необхідно відповісти на низку питань. Основним з них є наступні: Чи є процес навчання цілеспрямованим та спеціально організованим, чи засвоєння мови відбувається природно? Де навчають? У системі спеціально організованих занять чи у природному мовному середовищі? Як навчають? (Використовуючи спеціальні форми та методи або в процесі спонтанного мовного спілкування?) Яка тривалість процесу навчання? Хто навчає? (Викладач, аудіо- або відео або мовне середовище).

При плануванні особистісно орієнтованого заняття вчителю необхідно дотримуватись наступних рекомендацій:

- створювати позитивний емоційний настрій на роботу;

- спиратися на знання, що дозволяють студенту самому обрати тип, вид та форму матеріалу);

- обговорювати зі студентами наприкінці заняття не лише те, що «ми дізналися» (чим оволоділи), а й те, що сподобалося, або не сподобалося і чому; що хотілося б виконати ще раз, а що зробити по-іншому;

- при завданні додому не лише називати тему та обсяг домашнього завдання, а й докладно роз'яснювати, як слід раціонально організувати свою навчальну роботу.

Однак, створюючи умови для навчального процесу, необхідно враховувати неоднакові можливості та здібності студентів.

Орієнтований підхід створює передумови для більшої результативності навчання.

При відборі іншомовного змісту навчання слід враховувати інтереси та хвилюючі сучасних студентів проблеми. Це виявляється, насамперед, у відборі автентичного текстового матеріалу, у виборі тем для обговорення, залучення актуального аудіовізуального матеріалу тощо.

Особистісно орієнтований підхід у навчанні іноземних мов впливає, звичайно, на вибір технологій навчання. Як вже було зазначено раніше, все менше місця займають у навчальному процесі такі навчальні мовні дії, у яких відсутня хоча б умовна комунікативна спрямованість. Наприклад, читання всіма студентами одного й того ж тексту та переказ його один одному. Все більше використовується групова робота над різними текстами, що дозволяє кожному студенту виконувати посильні функції.

Правильна організація такої діяльності сприяє розвитку мовної ініціативи, удосконалює навчальні та комунікативні вміння. Велику практичну спрямованість при вивченні іноземної мови має проєктна методика, яка забезпечує вихід мовної діяльності в інші види діяльності, спирається на особистісно-орієнтовану парадигму освіти, закріплює її варіативність, облік можливостей та потреб студентів, можливість вибору ними освітніх послуг.

Особистісно орієнтований підхід у навчанні іноземної мови дозволяє забезпечувати та підтримувати процеси самопізнання, саморозвитку та самореалізації особистості студента, формування її неповторної індивідуальності.

Для більш ефективної реалізації особистісно орієнтованого підходу в навчанні також рекомендується дотримуватись наступних дидактичних рекомендацій:

-забезпечити стимулювання студента до самоцінної освітньої діяльності, забезпечити можливості самоосвіти, саморозвитку під час оволодіння знаннями;

-постійно узгоджувати досвід студента з науковим змістом завдань, що задаються;

-викладений у підручнику матеріал направляти на розширення вже накопичених знань, структурування, інтегрування, узагальнення предметного змісту, і навіть перетворення особистого досвіду кожного студента;

-забезпечити контроль та оцінку не лише результатів, а й, головним чином, процесу навчання, тобто тих трансформацій, які здійснює студент, засвоюючи навчальний матеріал.

Заняття вважатимуться ефективним лише тому випадку, коли взаємозв'язок роботи викладача і студента перебуває на рівні. Особистісно орієнтоване навчання може допомогти викладачеві досягти поставленої мети. Таким чином, основні положення особистісно орієнтованого навчання – про значущість суб'єктного досвіду студента, індивідуального стилю його навчальної діяльності, діалоговій побудові освітнього процесу, необхідності ведення індивідуальної карти його розвитку – мають втілюватись на занятті іноземної мови.

Як було зазначено раніше, викладач повинен звертати увагу на особистісні особливості кожного студента та залежно від цього визначати траєкторію його навчання. Однак тут також виникають труднощі. Це з тим, що у групах, із якими працює викладач, багато студентів. Викладач просто не має змоги вивчити та приділити увагу всім.

Крім того, серед студентів можуть бути студенти з різними типами особистості. Зокрема є ті, кого важко викликати на розмову серед великої кількості людей – інтроверти. Але є й інші – екстраверти, які постійно хочуть говорити, ображаються, якщо їх не питають і вигукують з місця. Почати вивчення іноземної мови з першим типом слід з письмових завдань, щоб така людина змогла реалізувати себе поза стресовою ситуацією, поступово розширюючи можливості. Другому типу слід дати можливість спільної активної діяльності. У групах повинні бути люди обох типів, щоб залучити до мовної діяльності всіх студентів. Проте реалізувати таку діяльність у великих групах дуже складно. Зрештою, це призведе

до того, що брати участь у навчанні буде певна частина групи, інші залишаться пасивно відвідувати заняття, отримувати оцінки, але, швидше за все, знань з іноземної мови після курсу практично не залишиться.

При вирішенні перерахованих проблем будуть створені необхідні умови та можливості для повноцінної реалізації особистісно орієнтованого підходу у навчанні професійно-орієнтованої іноземної мови. Цей підхід має велике значення і надає великі можливості студентам, сприяє як придбання знань з іноземної мови, а й розвиває особистість, що є важливою метою сучасного життя. Для становлення особистості важливим є набуття навичок, умінь та знань для реалізації себе у майбутній професії. Фахівець, який знає іноземну мову, цінується більш високо і має більше можливостей для просування кар'єрними сходами, він більш мобільний. Вже процесі навчання студент стає всебічно підготовленим, самостійним, вміє мислити. Навіть у тому випадку, якщо він не матиме певних знань у деяких питаннях, він буде здатний швидко і гнучко відреагувати та усунути недоліки, оскільки він вмітиме самостійно набувати знань, шукати та аналізувати інформацію. І це не створить для нього великих проблем та стресових ситуацій. Саме на це зрештою спрямований особистісно орієнтований підхід – на становлення висококваліфікованого фахівця.

2.2. Технологія особистісно орієнтованого навчання та виховання майбутніх учителів іноземної мови в закладах вищої освіти

Всім відомо, що ефективність навчання значною мірою залежить від мотивації, зацікавленості студентів, яка стимулює їхню активну діяльність.

Тенденцію незацікавленості у вивченні іноземної мови студентів в умовах вищого навчального закладу, яка останнім часом набула розмаху, на нашу думку, можна пояснити такою причиною: різний рівень підготовки студентів з іноземної мови на попередніх етапах навчання, що ускладнює процес оволодіння іноземної мови в умовах однієї групи, враховуючи вікові особливості та напрямок підготовки студентів.

Як же пробудити їхню пізнавальну активність? Це питання завжди залишається актуальним для викладача. Відповідь проста. Людина, яка бачить перед собою чітко визначену мету, можливість реального застосування своїх знань, умінь, здібностей і гідної їх винагороди, не може бути незацікавленою отримати ці знання, розвивати здібності тощо.

Ми, звичайно, повинні пам'ятати, що кожен студент має навчальну потребу в особистісному підході, що зобов'язує викладача організувати навчальний процес, саме звертаючи увагу на особистісні якості студентів.

Так, особистісно орієнтований підхід поєднує навчання і виховання в єдиний процес підтримки, допомоги, соціально-педагогічного захисту розвитку студента, підготовку його до життєтворчості. Це співнавчання, взаємонавчання (групове, колективне, навчання у співпраці).

Спостереження за заняттями англійської мови в групі СОа 18-20 факультету германської філології дало змогу зрозуміти, що особистісно орієнтованому навчанні приділяється достатня увага, діалогічному мовленню зокрема. Студенти отримують комунікативні завдання для навчання діалогічного мовлення, а також вміють брати участь у діалогах різних типів та дискусіях, висловлюючи власне ставлення до тих чи інших подій та ситуацій.

На нашу думку, важливе місце в особистісно орієнтованому навчанні посідають інтерактивні технології. У світовій методичній скарбниці викладачів іноземних мов є великий арсенал прийомів інтерактивного навчання ("Робота в парах", "Мозковий штурм", "Інтерв'ю", "Круглий стіл", "Аналіз ситуації", а також імітаційні ігри, дискусії, дебати, та інші). Використання інтерактивних технологій дійсно дає змогу реалізувати особистісно орієнтований підхід у навчанні.

Метою застосування інтерактивних методів у процесі вивчення іноземної мови є створення таких умов навчання, в яких усі студенти взаємодіють між собою [23]. На заняттях створюється можливість обговорення різноманітних проблем, аргументування власного погляду, тобто відбувається така взаємодія, яка орієнтує особистість на розвиток її творчих і розумових здібностей та комунікативних

навичок, адже комунікативній складовій слід приділяти більше уваги в процесі навчання.

У контексті представленого дослідження нами було сформульовано низку рекомендацій щодо використання інтерактивних методів навчання на заняттях іноземної мови у вищій школі. Форма навчального процесу характеризується сукупністю способів, які забезпечують передачу та освоєння соціально-культурного досвіду, формується здатність до його збагачення. Поняття «організаційні форми навчання» за своїм значенням є вужчим, а за змістом виражає способи педагогічного спілкування між викладачем та студентами в навчально-виховному процесі [30]. Спілкування один з одним є колективною формою організації навчальних занять.

Узагальнюючи наукові праці відзначимо, що інтерактивні методи навчання включаються до складу колективного та групового навчання студентів. Викладач виступає тільки в ролі організатора навчального процесу, лідера групи, ділитися своїми знаннями, здобутками свого життєвого досвіду.

Дослідження технологій інтерактивного навчання - це наступна форма організації пізнавальної розумової діяльності. Однією з багатьох пріоритетних цілей, реалізованих їй, є створення комфортних умов навчання.

В системі інтерактивного навчання викладач виконує роль учасника пошукової діяльності, а не керівника, який називає свій єдино правильний шлях вирішення того чи іншого завдання. В інтерактивному навчанні найважливішим є не те, як багато студенти знають, а як багато вони дізналися і, що будуть робити з набутими знаннями [1].

У цьому випадку зміст роботи не тільки знання, а й способи мислення. Мета - не діалог як взаємодія, а взаємодія студентів як виявлення та реалізації їх індивідуальних можливостей та потреб. Для цього слід керуватися відповідними принципами:

1) індивідуалізації програм і темпу роботи (це можливо, якщо викладач розробляє власну програму, орієнтовану на різний ступінь освоєння знань студентами);

2) взаємодія груп студентів і кожного студента окремо;

3) самостійного видобутку знань

Таким чином, інтерактивне навчання - це специфічна форма організації навчальної діяльності, однією з цілей якої є забезпечення комфортних умов, за яких кожен студент відчуває свої успіхи, інтелектуальні здібності та продуктивність навчання.

У розробці плану-конспекту будь-якого заняття, не тільки заняття з іноземної мови, необхідно враховувати наступні аспекти: переживання досвіду через діалог; рефлексію (осмислення, як інформації, так і самого себе), стільки у нестачі знань інтерактивних прийомів та ігор, скільки у реалізації, організації ситуацій спілкування та проведення рефлексії, яка у свою чергу дасть нам зворотний зв'язок зі студентами.

І, звичайно, не слід забувати про оцінювання кожного студента, особливо на перших курсах. Необхідно також простежити, щоб студенти не порушували норм, вимог поведінки у процесі інтерактивного навчання.

Нами були виділені такі правила поведінки на занятті: кожний учасник заслуговує на те, щоб його вислухали не перебиваючи; висловлюватися безпосередньо по темі, уникаючи зайвої інформації; якщо прозвучала інформація не цілком зрозуміла, ставити питання, наприклад, «Чи правильно я зрозумів ...?»; тільки після цього робляться висновки; критикуються ідеї, а не особистості;

Мета спільної діяльності полягає не «в перемозі» якоїсь однієї точки зору, а в можливості знайти найкраще рішення, дізнавшись різні думки щодо проблеми тощо [25].

На етапі рефлексії в студентів проявляється складність й не так у небажанні, як у невмінні висловити свої почуття, своє ставлення до того, що відбувається. Тому педагоги користуються різними прийомами рефлексії. Це можуть бути і

готові до початку пропозицій, які потрібно закінчити, і навпаки. Наприклад: «Хочу спитати...»; «Для мене сьогоднішнє заняття...»; «Найважче для мене...»; «Як ви оцінюєте свої дії та дії групи...».

Важливо, щоб рефлексія проходила кожному занятті, щоб у неї спочатку включалися всі без винятку студенти.

В інтерактивних методах навчання рефлексія один з найважливіших етапів сучасного уроку. Під час групової роботи роль педагога – це насамперед контроль над ходом роботи груп; допомога у складних ситуаціях; регулювання спорів. Щоб правильно і чітко провести заняття з використанням інтерактивних методів, викладачу необхідні знання структури процесу навчання:

1. Орієнтація – підготовка студентів, налаштування працювати. Педагог пропонує режим роботи, розробляє разом зі студентами головні цілі та завдання заняття, формулює навчальну проблему. Надалі він дає характеристику імітації та ігрових правил, огляд загального ходу гри та видає пакети матеріалів.

2. Підготовка до проведення – тут розглядаються, вивчаються правила гри та інші особливості. Це етап вивчення ситуації, інструкцій, установок та інших матеріалів. Педагог викладає сценарій, концентрується на ігрових завданнях, правилах, ролях, ігрових процедурах, правилах підрахунку. Студенти збирають додаткову інформацію, консультуються з викладачем, обговорюють між собою зміст та процес гри.

3. Цей етап включає власне процес гри. З моменту початку гри ніхто не має права втручатися та змінювати її хід. Тільки ведучий може коригувати дії учасників, якщо вони відхиляються від мети гри.

4. Обговорення гри – заключний етап. Тут відбувається аналіз, підбиття підсумків, обговорення про враження та ідеї, які прийшли у процесі гри. Педагог проводить обговорення, в ході якого виступають експерти, учасники обмінюються думками, захищають свої позиції і рішення, роблять висновки, діляться враженнями, розповідають про труднощі, що виникали по ходу гри, ідеях, що приходили в голову [8].

Це означає, що ми не можемо приступити до інтерактивної гри, не знаючи основних правил її організації. Вони впливають із принципів, норм, правил і структури організації самого уроку [4].

1. При організації роботи необхідно залучити тією чи іншою мірою всіх учасників навчального процесу.

2. Не забути психологічно підготувати учасників до майбутньої роботи, тобто слід враховувати психологічні та вікові особливості студентів.

3. При використанні інтерактивних технологій студентів має бути багато. У цьому випадку це може бути виправдано насамперед тим, що кожен має бути почутий і тим, що кожній групі має бути надана можливість виступити.

4. Оформлення приміщення. Аудиторія для занять не повинна бути перевантажена зайвою інформацією, що відволікає студентів. Положення столів має бути зручним щодо різноманітних групових робіт. Посібники для творчих робіт мають бути підготовлені заздалегідь.

5. Обов'язково слід приділити час на уточнення правил, регламенту, якщо потрібно. Можна нагадати і про те, що учасники гри повинні поважати свободу слова кожної людини і виявляти терпимість до будь-якої точки зору.

6. Розподіл учасників на групи. При першому проведенні подібних ігор студентам можна запропонувати самостійно розділитися. У наступні рази вже можна розділити у випадковому порядку.

При побудові інтерактивного заняття не слід забувати про наступність особистісно орієнтованого підходу у навчанні. Адже тільки завдяки дотриманню всіх вищезгаданих вимог, норм, особливостей в організації інтерактивного уроку та правил ми зможемо досягти головної мети всієї нашої роботи: виховати грамотну різнобічну особистість, яка не тільки знатиме, а й розумітиме і застосовуватиме свої знання на практиці.

Так, викладачі повинні вміти і знати, як працювати з різними технічними засобами навчання. Останнім часом найбільш універсальним технічним засобом навчання на заняттях стали інтерактивні електронні дошки.

Інтерактивна дошка – це спеціальний пристрій у вигляді електронної дошки, схоже на функції з екраном комп'ютера [48]. Взаємодія з користувачем здійснюється за допомогою клавіатури або спеціальних пристроїв. На екрані дошки можна винести раніше підготовлені тексти, таблиці, картинки, музику, карти, тематичні відеофрагменти. Це дозволяє ефективніше подавати матеріал, проводити заняття динамічніше, використовуючи різні стилі навчання, розвивати творчу активність та захоплювати предметом.

Інтерактивні технології тісно пов'язані з інформаційними технологіями, дистанційною освітою, з використанням Інтернет-ресурсів, а також електронних підручників та довідників, електронних зошитів, роботою в режимі онлайн тощо. Рівень розвитку сучасних комп'ютерних телекомунікацій дозволяє учасникам вступати в інтерактивний усний діалог з реальним партнером.

Крім того, виникає можливість активного обміну повідомленнями між користувачем та інформаційною системою в режимі реального часу.

Нові можливості взаємодії учасників навчального процесу надають інтерактивні заняття у формі відеоконференції [28]. Відеоконференція – це особлива технологія, одна з форм роботи користувачів мережі Інтернет, в режимі відеозв'язку за допомогою різних програм, що дозволяють людям бачити і чути один одного, обмінюватися даними за допомогою спеціальних програмних забезпечень [37].

Відеозв'язок використовується для дистанційного навчання та дозволяє навчати студентів ефективніше, вибудовуючи інтерактивний діалог. На даний момент існує вже багато програм, що дають можливість створювати відеоконференції, одними з них є: Skype, Zoom, Teams.

Також за умов дистанційного навчання викладач може використовувати різні сайти-конструктори. Вони допомагають викладачу створювати інтерактивні онлайн ігри для студентів, які можна в подальшому використовувати під час занять у дистанційній формі, або користуватися розробками інших педагогів.

Всі ці нововведення в освітньому процесі допомагають викладачу в організації заняття, дозволяють забезпечити перехід до якісно нового рівня педагогічної діяльності, значно збільшуючи її дидактичні, інформаційні, методичні та технологічні можливості [41].

Наведемо приклади вправ, які були спрямовані на особистісно орієнтоване навчання та використані під час проходження педагогічної практики у групі СОа 18-20.

Етап I. Початок заняття. Знайомство.

Прийом: гра «Guess who it is»

Викладач: Good morning. I am glad to see you. I'm Oksana and I'm going to be your English teacher for next 3 weeks. So, at first, I'd like to get to know you better. Please, write 3 interesting facts about yourself on these cards, don't sign them and just give them to me.

Студенти пишуть факти про себе.

Викладач: Students, I'll read these facts right now and you should guess who are they about. Let's start!

За таких умов домінантною стала мовленнєва дія, допоміжною — дія практична, яка супроводжувала першу. Дане завдання дало змогу залучити студентів на самому початку заняття та створити дружню та безпечну атмосферу для навчання.

Також на практиці ми приділили особливу увагу рольовим іграм. Рольова гра як методичний прийом навчання іноземних мов отримала широке застосування у практиці. Вона належить до групи активних засобів навчання, допомагає активізувати мовну діяльність студентів, формує у них уміння самостійно висловлювати свої думки, виховує в студентів почуття впевненості в собі, сприяє створенню позитивного психологічного мікроклімату на занятті, залучає до активної мовленнєвої діяльності всіх студентів.

Для студентів рольова гра – це ігрова діяльність, в якій вони беруть на себе певні ролі й виконують їх. Навчальний характер цієї діяльності студентами не

усвідомлюється. Рольова гра має велике виховне значення. Вона допомагає згуртувати студентський колектив, залучаючи до активної діяльності сором'язливих чи несміливих. У рольових іграх виховується дисципліна, свідомість, взаємодопомога, вміння відстояти свою точку зору.

Визначаються такі основні правила рольової гри:

- студенту пропонується поставити себе в ситуацію, яка може виникнути за межами університету, в реальному житті. Це може бути все, що завгодно: від зустрічі знайомого на вулиці до складнішої ситуації;

- студенту необхідно адаптуватися в даній ролі в потрібній ситуації. В одному випадку він може грати сам себе, а в іншому йому доведеться взяти на себе уявну роль;

- учасникам рольової гри необхідно поводитись так, ніби все відбувається в реальному житті, їх поведінка має відповідати ролі, яку вони виконують;

- учасники гри повинні сконцентрувати свою увагу на комунікативному використанні одиниць мови, а не на звичайній практиці їх відпрацювання та закріплення у мовленні.

Такі вправи дають можливість розвивати як мовленнєві, так і творчі здібності студентів.

В університетській практиці вже давно використовується ряд різноманітних навчальних ігор. Рольові ігри займають особливе місце в цій системі, саме такі ігри є ситуативними мовленнєвими вправами, в ході яких студенти набувають позитивного досвіду спілкування іноземною мовою. Це спілкування включає не лише власне мовлення, але й жести, рухи, міміку та відповідну поведінку в різних ситуаціях.

Учені довели, що людина програє близько 100 ролей за життя і до виконання кожної з них готується сама, або її готує суспільство. Так і до спілкування іноземною мовою потрібно готувати студентів, чому й сприяють рольові ігри.

«З чого почати? Як викликати в студентів мотивацію і розвинути вміння грати в ділові та рольові ігри?». Ці питання були поставлені нами в процесі

навчання студентів групи СОа 18-20. Спостереження показали, що грати можна зі студентами на всіх етапах навчання іноземної мови в університеті, однак зміст навчального матеріалу і характер завдань мають бути підібрані відповідно до віку студентів і рівню їх підготовки. Навіть найпростіший діалог-знайомство, який був проведений у групі з відповідними жестами та рухами - це вже рольова гра. При цьому важлива комунікативна установка, що націлює студента на виконання певної ролі.

Рольова гра мотивує мовленнєву діяльність, так як студенти потрапляють в ситуацію, коли актуалізується потреба що-небудь сказати, з'ясувати, спитати, довести, чим-небудь поділитися із співбесідником.

Без сумніву, на відміну від діалогу, який навчає тому «як» сказати, рольова гра відповідає на питання «чому» (мотив) і «для чого» (мета) потрібно щось сказати. Таким чином, центром уваги студентів є зміст їхньої бесіди, що саме по собі є позитивним фактором.

Практика довела, що рольова гра, яка проводиться в рамках навчального процесу, вперше дає відчуття, що іноземна мова - це не тільки навчальний предмет, але й інструмент спілкування.

Першим і основним значенням рольової гри є створення умов для спонтанного спілкування. Це стає можливим тому, що реакція учасників рольової гри не може бути заздалегідь продуманою в повній мірі, а репліка - реакція на повідомлення, потребує від другого учасника гри вільного володіння англійською мовою.

Друга перевага рольової гри полягає в тому, що вона викликає необхідність у висловлюванні, а це необхідна умова мотивації оволодіння іноземною мовою, особливо в студентів, які мають середній рівень знань, зокрема це проходить на будь-якому етапі навчання, незалежно від віку студентів.

Третя перевага рольової гри заключається в необхідності комплексного використання студентами всіх мовленнєвих засобів, вона ставить студентів перед необхідністю негайного синтезу всіх мовленнєвих умінь і навичок. Важливо, що

гра активізує прагнення студентів до контакту один з одним і викладачем, створює умови рівності в мовному партнерстві, руйнує традиційний бар'єр між студентом та викладачем.

Тяжко посперечатись, що студент завжди позитивно сприймає діяльність під назвою «гра». І, спираючись на цей факт, викладач, за допомогою гри, може досягти поставлених цілей заняття, створити певну базу, до якої схилитимуться студенти під час виконання тих чи інших завдань самостійно, в парах чи колективно. Це і є однією із головних переваг застосування рольових ігор на занятті. Саме таким чином можна ефективно використати увесь час, що виділяється на навчання, усіма студентами, оскільки вся група буде в будь-якому випадку задіяна в ігровій діяльності.

Так, студенти навчаються граючись. У рольовій грі студенти виступають як головні герої власного сценарію. Слід зауважити, що педагогічне спостереження, як метод дослідження, дає змогу оцінити ефективність проведення ігор для розвитку діалогічних вмінь студентів, оскільки обстановка гри є досить невимушеною, що забезпечує студентам виконання завдань у комфортних умовах. Це дозволяє їм краще розвивати свої творчі та акторські здібності, мислити, включатися в роботу, бути зацікавленими під час навчального процесу. Така постановка роботи з діалогами дає велику можливість розвинути необхідні навички з іноземної мови.

На наших заняттях здебільшого вживалися такі види рольових ігор, як керовані, де студентам були запропоновані готові репліки, а також ми віддали перевагу напівкерованим або вільним рольовим іграм, де пропонується лише сюжет чи тема та розподіл ролей. Наприклад, уявити, що «You are a member of family, where everyone is very close and often tries to do everything together. You want to spend the weekend with your friends, but parents always know what to do with their family together. What will you do, what will you say to your parents?».

Наведемо інші приклади рольових ігор, які були використані на заняттях.

Метою першої вправи є навчити вести діалог-розпитування у типовій комунікативній ситуації:

Етап III. Складання власного діалогу на основі запропонованої комунікативної ситуації.

Прийом: робота в парах, продукування власного діалогу.

Викладач: Work in pairs and make up your own dialogues:

Situation 1: Recently you have celebrated your birthday. Share your impressions.

Situation 2: Your friend has recently had a birthday. Ask him questions about his birthday party: how many guests came, who were they, who helped to organize the party, what he was presented with.

Такий вид вправ допомагає удосконалювати вміння грамотно складати та вести діалог відповідно до комунікативної мети з демонструванням певного рівня вправності у процесі діалогу (стислість, логічність, виразність, доречність, точність, емоційність); розвивати вміння орієнтуватися в ситуації спілкування; виховувати культуру мовлення, дбайливе ставлення до сім'ї і традицій.

Під час педагогічної практики було проведено заняття формування вмінь і навичок з теми «Making suggestions and plans» для студентів 2-го курсу. Мета заняття - розібрати новий лексичний матеріал з даної теми. На етапі актуалізації нових ЛО були використані прийоми створення власних діалогів з використанням ЛО:

Етап III. Автоматизація нових ЛО.

Прийом 1. Створення власних діалогів з використанням нових ЛО.

Викладач: Look at this list of expressions to make suggestions and try to memorize as many as possible:

I think you should. . .

I don't think you should. . .

Maybe you should. . .

Why don't you. . .

Why don't we. . .

That's a good idea.

Thanks for the advice.

Good suggestion.

Sounds like a good idea.

Викладач: With a partner, practice making suggestions in the following situations:

-Help your partner decide which item to buy.

-Warn your partner against doing something.

-Suggest that your partner change his/her plans.

-Suggest doing an activity together.

The example:

S1: Should I buy the Porsche or the Ferrari?

S2: I think you should buy the Ferrari.

S1: Why is that?

S2: Because I'd like to borrow that.

Прийом 2: робота в групах.

Викладач: Let`s divide into two groups. You will get some cards with the situations and your task is to make suggestions.

Situations:

1. It`s a midnight. Your neighbours are having a party. Your roommate has a job interview first thing tomorrow morning and can`t sleep because of the noise. What would you suggest she or he does?

2. Your friend urgently needs some money and has decided to sell their TV. Another friend has offered to buy it for 200\$ and your friend agreed. Somebody else then offered your friend 350\$ for the TV. What would you suggest your mate to do?

Такі вправи не лише сприяли ефективному засвоєнню нового лексичного матеріалу, а й розвивали мовленнєву реакцію та комунікативні здібності студентів.

Наступні дві рольові гри було проведено на заняттях з теми «Making plans and suggestions»:

1) Student 1: Warn your partner against doing something.

Student 2: Describe the advantages of that.

2) Student 1: Suggest doing an activity together.

Student 2: Refuse the suggestion because of doing a lot of homework. Say sorry and promise to do that later.

Проведення рольових ігор у групі СОа 18-20 дало зрозуміти, що за допомогою них студенти намагалися відстоювати різні позиції, знаходити аргументи і формулювати погляди, виконуючи ту чи іншу роль. Та найголовнішим є те, що гра дозволила сприяти формуванню англomовної компетентості, а також спрямувати в корисне русло надмірну активність студентів.

Варто згадати й про самостійну роботу студентів, методика її організації на рівні навчальної дисципліни безпосередньо пов'язані з активізацією пізнавальної діяльності. Самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів – це перший крок до творчої роботи особистості.

Формування у студентів умінь організації пізнавальної діяльності треба розглядати як складову одного з компонентів змісту освіти – способів діяльності. Уміти навчати – це означає вміти організовувати засвоєння знань, свою розумову діяльність, що забезпечує сприйняття, усвідомлення, готовність до пошуку необхідного рішення не тільки на уроках філології, але і впродовж усього життя. Це справжнє мистецтво й важлива характеристика розвиненої особистості.

Завдання викладача в цьому процесі – допомогти студентам вчитися самостійно, створити оптимальні умови для творчої, самостійної роботи та активізувати її.

Діяльність викладача в організації самостійної роботи студентів в умовах особистісноорієнтованого підходу має включати такі напрямки:

- розробку системи нових завдань з предмета різних рівнів складності;
- індивідуалізацію завдань для виділення типологічних груп;

-зміну рівнів складності навчальних завдань для студентів різних типологічних груп для того, щоб ступінь самостійності у процесі їх виконання, звісно, постійно зростає;

- створення позитивного емоційного фону навчального заняття;

-співвіднесеність оптимальних поєднань фронтальної, групової та індивідуальної форм роботи з урахуванням специфічних відмінностей кожної з типологічних груп;

- надання викладачем консультативної допомоги, залежно від індивідуальних особливостей студентів, а також рівня складності індивідуального завдання;

- регулювання частоти та глибини контролю за продуктивністю виконання самостійної роботи.

Так, епоха стрімкого й постійного оновлення і розвитку інформації, інтенсивного розширення міжнародних ділових, культурних зв'язків у галузі науки, техніки, економіки висуває суворі вимоги до висококваліфікованого фахівця, який повинен уміти поєднувати глибоку фахову підготовку з високим рівнем володіння іноземною мовою та комп'ютерною грамотністю. Ці вимоги взаємопов'язані, неподільні, сприяють взаємному збагаченню й удосконаленню. Але єдиною універсальною вимогою до конкурентоздатного фахівця є його вміння самостійно, творчо мислити.

Сучасна вища школа покликана забезпечити студента міцними оперативними знаннями, а також навчити його вчитися (тобто вчити самого себе) самостійно. Освічена людина сьогодні – це самостійна людина, яка вміє самостійно приймати рішення, самостійно досягати поставленої мети, має навички власними силами оволодівати знаннями, а також удосконалювати свою фахову майстерність індивідуально.

Основний шлях поліпшення мовної підготовки студентів – удосконалення самостійно роботи студентів при вивченні іноземної мови, належна організація її інформаційно-методичного забезпечення. У процесі вивчення іноземної мови викладач повинен навчати студентів працювати самостійно, прищеплювати їм

навички самостійної роботи в аудиторії для подальшого використання їх в позааудиторній самостійній роботі. Завдання для позааудиторної роботи повинні включати вправи різного ступеня творчості й самостійності (відтворюючі, перетворюючі й творчі). Вони мають бути скеровані на вдосконалення всіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, мовлення, читання, письмо) і володіти фаховою орієнтацією.

Ми розробили навчальні матеріали для вдосконалення фонетичних навичок студентів. На етапі автоматизації навчального матеріалу з теми «Career» можна запропонувати студентам попрацювати вдома з аудіюванням.

Аудіювання – надзвичайно важлива навичка, яку, як і розмовні навички, часто недостатньо тренують в школах чи університетах. Через це буває так, що людина добре читає і має значний словниковий запас, проте погано розуміє мову під час живого спілкування.

Отже, чому потрібно окремо працювати над аудіюванням?

По-перше, за рахунок аудіювання, так само як і читання, ми здобуємо нові знання зокрема, вчимо нові слова, а також мовні конструкції. По-друге, рівень аудіювання може відставати від загального рівня володіння мовою. Також не варто забувати, що англійська мова нараховує понад сотню різних акцентів і це означає, що потрібно вчитися розпізнавати знайомі слова у дуже різних звучаннях.

Також, над цим можна працювати самостійно. Безперечно, якщо студент просто слухатиме будь-який англомовний матеріал, від цього буде користь. Студент поступово звикає до звучання англійської мови і розпізнає знайомі слова. Але результат буде набагато кращим, якщо студент підійде до роботи над аудіюванням системно, а ще користуватиметься матеріалам, які спрямовані на розвиток різних аспектів цієї навички і підходять для певного рівня, що й повинен забезпечити викладач.

Отже, розглянемо вправи, які були запропоновані студентам.

Тема заняття: Work–life balance

Етап III. Pre-listening

Прийом: виконання вправи на відповідність

Викладач: Do the preparation task first. Then listen to an audio and do the exercise. Match the definitions (a–h) with the vocabulary (1–8).

Vocabulary

1. work–life balance
2. overtime
3. a best-selling book
4. an advantage
5. a concept
6. to fade
7. freedom
8. mobility

Definitions

- a. a successful book
- b. giving a right amount of time to work and to the rest of your life
- c. an idea
- d. working more than normal work hours
- e. an ability to work from different places
- f. a positive thing about something
- g. to become less clear or visible
- h. being free to do what you wish and want

Етап IV. Listening

Викладач: Listen to the radio interview about maintaining a good work–life balance to practise and improve your listening skills.

Етап V. After-listening

Прийом 1: завдання тестового типу

Викладач: Circle the best answer.

1. How popular is Chris Svensson's book?

a)Not very popular

b)Very popular

c)It's new. People don't know it yet.

2.What is a work–life balance like in traditional workplaces?

a)Work lives and private lives are clearly divided.

b)People work too much overtime, so they have no private life.

c)People are free to manage the balance by themselves.

3.How often do people do overtime?

a)Often

b)Sometimes

c)They don't.

4.In traditional workplaces, do people work at weekends or when on holiday?

a)Yes, it's normal.

b)No, never.

c)Usually, they don't.

5.How has technology helped people work with more flexibility?

a)They can send and receive emails from their phones from home.

b)Their working hours can be easily tracked.

c)Robots can do their work for them.

6.Traditional divisions between work and life are fading. What does this mean for employees?

a)Everyone has to do overtime, all the time.

b)People have to work while they're on holiday.

c)They can be flexible to work when and where it suits them.

Приём 2: робота з таблицями [див.Додаток]

Викладач: Write the ideas in the correct group.

Приём 3: обговорення питань

Викладач: Students, tell me please, how do you manage your work–life balance?

Студенти обговорили поставлене викладачем питання. Після завершення заняття студентам було запропоновано вивчити діалог вдома та продемонструвати його в парах, не забуваючи про використання правильної інтонації, яка звучить в аудіо.

Для реалізації особистісної орієнтації навчання, організації самостійної пізнавальної та дослідної діяльності студентів перед нами постало питання вибору серед безлічі нових та вже випробуваних методик найбільш ефективні методи і технології. Широкого застосування в інноваційній діяльності набули технології проблемного навчання, інтерактивні методи і форми організації навчально-виховного процесу, програмові та інформаційні засоби навчання, технології формування творчої особистості, метод проєктів.

У сучасних умовах розвитку освіти складається нове уявлення про феномен навчальної проєктної культури. На перший план виступає випереджаючий розвиток самого студента, формування творчої особистості студента, здатного проєктувати та організувати власну навчальну діяльність. Реальні позитиви застосування методу проєктів забезпечують широку популярність використання даної технології в освітньому просторі.

Проєктна діяльність складається з двох великих блоків: підготовчі справи та завдання, які готують студентів до виконання проєкту та сам проєкт.

Підготовчі справи ретельно продумуються викладачем і виконуються у групі. Форма роботи може бути і фронтальною, і груповою, і парною, і індивідуальною. Робота над власне проєктом ведеться студентами поза університетом.

Працюючи над проєктом необхідно намагатися створити ситуацію, максимально наближену до дійсності, щоб змусити студентів використовувати знання, які є у студентів, і навіть знання, отримані у процесі навчання. Найбільш ефективним засобом у цьому випадку є ігрові ситуації.

Проєктна діяльність може бути успішною, якщо правильно мотивована. Зацікавлення – це саме той фактор, який сприяє успішному виконанню будь-якої

роботи. Саме воно стимулює самостійну діяльність та творчу активність. І тому існують певні механізми, закладені у проєктній діяльності.

По-перше, практична спрямованість проєктів та його соціальна значимість привабливі для студентів у зв'язку зі своєю ранньою соціалізацією за сучасних умов розвитку суспільства.

По-друге, прагнення самостійності і незалежності думки старших реалізується у проєкті повною мірою, так як студентам надано можливість вибору теми, незалежно від думки старших, що у свою чергу стимулює їхнє самостійне мислення.

По-третє, мотивація особистої участі підтримується тим, що необхідно брати активну участь у постановці цілей та завдань проєкту, інакше студенти залишається поза рамками колективної діяльності. Взяти проблематику як свою власну, студент набуває особистої зацікавленості у вирішенні проблеми, тим самим мотивується активна особиста участь.

По-четверте, метод проєктів дозволяє враховувати вікові особливості студентів під час добору теми, але це своєю чергою дозволяє брати активну участь у цьому виді діяльності різним віковим категоріям. Таким чином, мотивація забезпечується доступністю та відповідністю теми, її проблематикою.

І, нарешті, здорова пихатість присутня у студента в будь-якому віці. Він хоче бути оціненим і, швидше за все, позитивно, тому можливість подати свої досягнення, розповісти про виконану роботу і є одним із актуальних мотивів його участі у проєкті.

Щодо проєктів, пов'язаних з іншомовною компетенцією, то проєктні завдання передбачають велику роботу з мовним матеріалом. У зв'язку з цим, іншомовні проєкти припускають великий обсяг роботи викладача. Підбір необхідних лексичних одиниць має забезпечити студентам доступність виконання проєкту нарівні з розширенням їхнього лексичного запасу. Чим довший і об'ємніший проєкт, тим ретельнішого опрацювання вимагає лексичний та граматичний матеріал, необхідний для його реалізації.

Вивчаючи тему «Use of Future Simple for making predictions and plans» вдома студентам було запропоновано поділитись на групи та обговорити свої дії при отриманні можливості створити власне місто:

Етап III.

Автоматизація ГС «Use of Future Simple for making predictions and plans»

Прийом: робота в групах, обговорення питань.

Викладач: Let`s divide into two groups. Imagine that you have an opportunity to create your own city. How will it look? Discuss, name and describe it using this list:

‘In my city, I want people to...

‘In my city, everyone will have the right to...

‘In my city, everyone will enjoy...

‘In my city, we could visit...

‘In my city, we would see...

‘In my city, we would eat...

‘In my city, these things would be better:...

Weather...

Schools...

Transport...

Також, на кожне заняття студентам було запропоновано подивитись будь-яку новину з BBC News і на початку кожного заняття, студенти показували коротку презентацію тривалістю 2-3 хв, ділячись цією інформацією з іншими. Після кожної презентації студенти мали змогу задати питання спікеру стосовно певної теми. В результаті розгорталась мінімальна дискусія.

Аналіз поведінки студентів показує, що одним із важливих аспектів їх психічного розвитку є інтенсивне дозрівання, провідна роль у якому відводиться розвитку мислення. Основною особливістю особистісного розвитку студента є помітний розвиток самосвідомості, самооцінки, що ґрунтується на самостійному аналізі й оцінці власної діяльності, що не завжди через складність цього процесу є об'єктивним. Саме тому, спираючись на тему “Career”, на одному з занять було

проведено прес-конференцію на тему «Leader of XXI century», яка була досить актуальною для студентів II-го курсу.

Під час підготовки ми розділили групу на команди: «журналісти», «експерти» та «глядачі», кожна з яких отримала завдання. Щоб заняття із застосуванням ділової гри був результативним, було необхідно попередньо, продумано підібрати кандидатури «спеціалістів» з різних галузей, які не тільки знали б стан обговорюваних на прес-конференції справ, але й вміли б гарно, правдиво розповісти про це і викликати студентів до дискусії. З іншого боку, ми проконтролювали й підготовку питань «журналістами» і при необхідності провели консультацію зі студентами. Важлива роль відвелась ведучому, який мав спрямовувати дискусію, керувати нею.

Отже, ми поставили мету та завдання; розробили перелік питань, які розкривають тему; обрали девіз конференції; підготували виставочні матеріали, наочність.

Також, нами було розроблено тест, який ми запропонували пройти студентам на занятті.

Questions:

1. Friendship for you:

A - cooperation, B - support, C - altruism.

2. A real artist must at first have:

A - talent, B - determination, C - training.

3. If you were a geometric figure, you would be:

A - a cylinder, B - a sphere, C - a cube.

4. If you have to speak in public, you feel that:

A - You are listened to, B - criticized, C - you are worried.

5. It is better to take comrades to the expedition:

A - strong, B - smart, C - experienced.

6. How would you define your life?

A - a game of chess, B - a boxing match, C - a game of poker.

Крім цього ми підготували запитання, які були обговорені між студентами.

1. Recall the most telling case when you took on the role of leader.
2. Describe it in one or two sentences.
3. What leadership qualities did you demonstrate then?
4. What difficulties did you experience?
5. What did you like about your behavior as a leader?
6. What could have been done better?
7. What can you do to improve your leadership behavior in the future?

Учасники обговорили питання, а експерти прокоментували результати тесту.

Після цього, ведуча запропонувала учасникам намалювати трьох тварин. Під кожним малюнком тварини написати три властивості (риси, якості характеру тощо), які притаманні їй.

Ключ: перша тварина – це те, як ви бачите сам себе, з чим асоціюєте; друга тварина – яким бачать вас люди, які вас оточують; третя тварина – показує те, яким ви є насправді, з цієї точки зору це є об'єктивна характеристика.

Метою даного тесту було донести інформацію студентам про те, що ми всі різні, кожна людина неповторна, завжди наше сприйняття себе відрізняється від того, як сприймають нас, нашу поведінку.

Особистісно орієнтоване заняття – це не просто створення педагогом доброзичливої творчої атмосфери, а й постійне звернення до суб'єктного досвіду студентів як досвіду їх власної життєдіяльності. Робота з суб'єктивним досвідом на занятті передбачає використання різних форм спілкування, що сприяють справжньому співробітництву педагога і студентів, спрямованому на спільний аналіз процесу навчальної роботи. Студент як носій суб'єктного досвіду, особистісно значимого йому, повинен мати можливість максимально використовувати його, а чи не просто беззастережно приймати усе, що повідомляє викладач.

Мета особистісно орієнтованого заняття - створення умов розкриття особистості студента. Засобами її досягнення, як свідчить аналіз джерел, стають:

- Використання різноманітних форм і методів організації навчальної діяльності, які дозволяють розкривати суб'єктний досвід студентів;

- Створення атмосфери зацікавленості кожного студента;

- Стимулювання студентів до висловлювань, використання різних способів виконання завдань без остраху помилитися, заохоченням та іншими позитивно спрямованими комунікативними впливами;

- Використання на занятті матеріалу, що дозволяє студенту проявити свій суб'єктний досвід;

- Оцінка діяльності студента не тільки за результатом (правильно - неправильно), але і за процесом його досягнення;

- Створення педагогічних ситуацій на занятті, що дозволяють кожному студенту виявляти ініціативу, самостійність, створення обстановки для природного самовираження студента [27].

Задум особистісно орієнтованого заняття, на нашу думку, полягає у створенні педагогом умов для максимального впливу освітнього процесу на розвиток індивідуальності студента. Його здійснення можливе у тому випадку, якщо як цільові орієнтири навчального заняття будуть обрані:

- формування в студентів системи наукових знань та освоєння ними способів людської діяльності на основі актуалізації та «окультурення» їхнього суб'єктного досвіду;

- надання допомоги студентам у пошуку та набутті свого індивідуального стилю та темпу навчальної діяльності, розкритті та розвитку індивідуальних пізнавальних процесів та інтересів;

- сприяння студенту у формуванні позитивної Я – концепції, розвитку творчих здібностей, оволодінні вміннями та навичками самопізнання та самобудування [47].

Особистісно орієнтоване заняття на відміну традиційного насамперед змінює тип взаємодії «викладач-студент». Від командного стилю педагог переходить до співробітництва, орієнтуючись на аналіз не так результатів, як процесуальної діяльності студентів.

Змінюються позиції студента: від старанного виконання до активної творчості, іншим стає і його мислення: рефлексивним, тобто націленим на результат. Змінюється і характер відносин, що складаються на занятті. Головне ж у тому, що педагог повинен не лише давати знання, а й створювати оптимальні умови для розвитку особистості студентів [29].

При традиційному навчанні більшу частину заняття бере сам викладач, залишаючи студентам лише незначну можливість відповіді під час фронтальної роботи. Зазвичай спілкування на занятті зводиться до примусу студентів займатися тим, що передбачив викладач згідно з вимогою програми. Для того, щоб студент міг сам вибрати завдання, що його найбільше цікавить за змістом, видом і формою, викладачем слід ставитися до фронтальних методів на занятті тільки як інформаційних (установчих, змістовно-інструктивних), а до індивідуальних - як основних.

Завершуючи аналіз особливостей особистісно орієнтованого заняття, слід підкреслити, що з їхньої сукупності та взаємозв'язку складається цілісний образ даного заняття. Такий образ допомагає педагогові більш усвідомлено та цілеспрямовано будувати діяльність з підготовки та проведення навчальних занять, спрямованих на розвиток індивідуальності та творчих здібностей студентів.

Таким чином, серед рекомендацій щодо ефективності проведення особистісно орієнтованого заняття є:

- Наявність у педагога навчального плану проведення заняття в залежності від готовності групи;
- Використання проблемних творчих завдань;
- Застосування знань, що дозволяють студенту самому вибирати тип, вид та форму матеріалу;

- Створення позитивного емоційного настрою на роботу всіх студентів;
- Обговорення зі студентами в кінці заняття не тільки того, «що ми дізналися», але і того, що сподобалося (не сподобалося) і чому;
- Стимулювання студентів до вибору та самостійного використання різних способів виконання завдань;
- Оцінка при опитуванні на занятті не тільки правильної відповіді студента, а й аналіз того, як студент міркував, чому і в чому помилився.

Важливою особливістю особистісно орієнтованого заняття є опора на психофізичні передумови, що зумовлюють студенту можливість успішного оволодіння програмним матеріалом. Для цього потрібні індивідуальні картки-завдання (ілюстративний, роздатковий матеріал).

Важливим є спільний пошук та аналіз оптимальних умов вирішення навчальних завдань. Це передбачає оцінку на занятті не тільки того, що знають, вміють студенти, а й того, як вони будують свою роботу з освоєння навчального матеріалу, якими при цьому користуються.

Аналізуючи на занятті результати самостійної, практичної роботи, педагог повинен не тільки оголосити результати перевірки, що викликали найбільшу кількість помилок, але обов'язково обговорити ті способи, якими користувалися студенти під час виконання роботи, виявити та підтримати найбільш раціональні, оригінальні.

Функція педагога тут не так авторитарна («повтори матеріал», «поглянь на зразок» тощо), скільки рекомендаційна («давай подумаємо разом», «розкажи, яким способом виконував завдання», «вибери на свій розсуд шлях вирішення завдання і дай йому обґрунтування»).

Це дозволяє працювати на занятті з кожним студентом та з групою в цілому. Педагог разом зі студентами шукає та знаходить найбільш ефективні шляхи засвоєння знань, заохочує цікаві висловлювання та знахідки, аналізує неспроможні спроби, стимулює студентів до усвідомлення своїх помилок, їх причин, обговорює заходи їх усунення тощо.

Чим активніший на занятті студент - тим вільніший педагог: його не бентежать нестандартні питання, які іноді ставлять студенти. Він намагається зрозуміти їх зміст та використовувати у своїх цілях, не засуджуючи студентів, що питання не по темі, «до справи не відноситься» і т.п. Звичайно, в цих умовах важче «керувати» групою, зате не буде пасивних, байдужих, нудних студентів.

Кожен з них може розраховувати на те, що його почують, обговорять його пропозиції, серйозно і шанобливо поставляться до його версій, навіть якщо вони не відповідають усталеним «принципам» наукового знання. І хоч би яким «щільним» не було заняття, не можна вважати таку роботу зі студентами марною тратою часу.

В особистісно орієнтованому навчанні позиція студента суттєво змінилася. Він не бездумно приймає готовий зразок чи інструкцію викладача, а сам бере активну участь у кожному кроці навчання – приймає навчальне завдання, аналізує способи її вирішення, висуває гіпотези, визначає причини помилок тощо. Почуття свободи вибору робить навчання свідомим, продуктивним та результативнішим. У цьому випадку змінюється характер сприйняття, воно стає добрим «помічником» мислення та уяви.

Отже, розкриття особистості студента відбувається, передусім, у його головній провідній діяльності – навчанні, а заняття – основна форма її організації. В особистісно орієнтованому уроці співробітництво педагога зі студентами спирається на підтримку та довіру. При побудові навчально-виховного процесу основними на занятті можуть виступати ідеї гуманістичної педагогіки та психології, тобто йде опора на можливості кожного студента, на визнання унікальності та неповторності кожного студента.

Таким чином, основний задум особистісно орієнтованого заняття полягає в тому, щоб розкрити зміст суб'єктного досвіду студентів по темі, узгодити його з заданим знанням, перевести у відповідний науковий зміст (тобто "окультурити") і тим самим домогтися засвоєння матеріалу.

Отже, слід визначити основні задачі викладача з урахуванням особистісно - орієнтованого підходу викладання іноземної мови:

- Додатково використовувати різноманітні форми і методи організації роботи студентів, що дозволяють розкрити зміст їх суб'єктивного досвіду із запропонованої теми, продумувати чергування видів робіт, типів завдань, заохочувати студентів до висловлювання оригінальних ідей та гіпотез, прагнути до створення ситуації успіху для кожного студента.

-Викладачу слід підбирати вправи та комунікативні ситуації з урахуванням напрямку підготовки студента, використовувати автентичний матеріал для надання більш фундаментальних знань з іноземної мови студентам, використовуючи найбільш уживану лексику у межах визначеної тематики і сфери спілкування.

- Організувати навчальний процес так, щоб була співпраця «сильних» і «слабких» студентів, щоб прослідковувалась тенденція їх розвитку до покращення.

-Впроваджувати використання сучасних інформаційних технологій, ресурсів мережі Internet, що є, безсумнівно, невід'ємною частиною освіти сьогодення

-Давати студенту право вибору, підбираючи завдання різної складності.

Висновки до другого розділу

У другому розділі нашого дослідження ми розглянули шляхи особистісно орієнтованого навчання, надали їм характеристику, а також створили систему вправ.

Головними положеннями даного підходу є спрямованість на розвиток особистості студента як активного суб'єкта навчальної діяльності та всебічна підготовка його до безперервного процесу освіти, саморозвитку та самовдосконалення протягом усього життя. Тому основними принципами особистісно орієнтованого підходу (навчання) вважаються такі:

1. Особистісно орієнтоване навчання має забезпечувати розвиток та саморозвиток особистості студента, виходячи з виявлення його індивідуальних особливостей.

2. Освітній процес особистісно орієнтованого навчання представляє кожному студенту, спираючись на його здібності, схильності, інтереси, можливість реалізувати себе у навчальній діяльності, поведінці тощо.

3. Зміст освіти, його засоби та методи підбираються та організуються так, щоб студент міг виявити винахідливість до предметного матеріалу, його виду та форми.

4. Оціночна сторона особистісно орієнтованого навчання враховує як рівень досягнутих знань, умінь, навичок, так і сформованість певного інтелекту (його властивості, якості, характер прояви).

Щоб індивідуально працювати з кожним студентом, зважаючи на його психологічні особливості, необхідно по-іншому будувати весь освітній процес. Тому у своїй ми використовували такі підходи до побудови занять:

- підбирали навчальний матеріал з такою умовою, щоб він забезпечував виявлення змісту особистого досвіду студентів, включаючи досвід попереднього навчання;

- намагалися викладати навчальний матеріал таким чином, щоб він не лише розширював обсяг знань, їх структурування, інтегрування, узагальнення, а й перетворив особистий досвід кожного студента.

У ході виконання завдань постійно узгоджували особистий досвід студентів з науковим змістом знань з англійської мови. У ході кожного заняття намагалися активно стимулювати студентів до самостійної діяльності, забезпечуючи їм можливість самоосвіти, саморозвитку та самовираження під час оволодіння тими чи іншими знаннями.

Навчальний матеріал заняття намагалися організувати так, щоб кожен студент мав можливість вибору під час виконання завдань. Стимулювали студентів до самостійного вибору та використання найбільш прийнятних і значимих їм способів опрацювання навчального матеріалу. Забезпечували під час занять різнобічний контроль та оцінку як результатів засвоєння студентами знань, умінь, навичок, а й процес вчення, тобто тих дій, що їх здійснює студент, засвоюючи навчальний матеріал.

Для забезпечення більш точної оцінки навчання як суб'єктивної діяльності студентів використовували різні форми корекції, індивідуальної роботи на занятті.

На заняттях англійської мови, використовуючи особистісно орієнтований підхід, розвивали як пам'ять, так і самостійність мислення, використовуючи проблематизацію, внутрішню суперечливість чи неоднозначність текстів у підручнику, переробляли їх з урахуванням особистого досвіду студентів.

При розробці системи навчальних завдань на занятті врахували не лише складність змісту цих завдань, а й різні прийоми їх виконання тощо.

У розподілі різних мовних видів діяльності пріоритет слід відводити реальній розмовній практиці, щоб постійно створювати життєві ситуації набуття конкретного особистісного досвіду.

Для забезпечення позитивного емоційного ефекту в засвоєнні іноземної мови необхідно ширше задіювати улюблені пісні, книги, кінофільми учасників групи. Важливо передбачити таку побудову занять, щоб кожен студент міг працювати зі своєю улюбленою книгою або розповіддю прямо в аудиторії. Саме таким чином пробуджується і підтримується особистісний інтерес.

Слід приділяти увагу груповим формам роботи. Як правило, працюючи в групі, у студентів виникає покращення комунікативних навичок, проявляється як командний дух, так і характеристики лідера окремих індивідуумів. Таким чином, створюються умови для індивідуального самовираження всередині групи, вміння працювати в команді, розвивається дух суперництва, який сприяє мотивації студентів до розширення знань для покращення комунікації та словесного закріплення своїх позицій.

Із досвіду роботи можемо стверджувати, що реалізація особистісно-орієнтованого підходу є доцільним інструментом формування та розвитку соціально активної творчої особистості сучасної людини. Підбір форм та методів роботи, а також засобів навчання має здійснюватися викладачем ретельно з урахуванням психологічних та інтелектуальних особливостей студентів. Здійснюючи такий підхід у навчанні викладач має подбати передусім про свою психологічну готовність виступати не диктатором, а партнером студента у навчанні. Загалом обраний нами підхід до організації навчально-виховного

процесу сприяє саморозвитку і студента, і викладача, тобто сприяє загальній модернізації та демократизації освітньої системи, сприяє оздоровленню навчально-психологічного клімату.

Тому, можна зробити висновок, що ефективність навчання іноземних мов залежатиме від бажання і здатності викладачів конструювати свою власну технологію навчання, а також від усвідомлення студентами методологічних засад особистісно орієнтованого підходу в умовах вищої освіти і розроблення й впровадження в освітній процес фахової підготовки майбутніх вчителів іноземних мов дидактичних матеріалів з урахуванням змісту, форм і методів особистісно орієнтованого навчання та виховання майбутніх педагогів.

ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день особистісно орієнтований підхід є одним із найперспективніших підходів у навчанні. Саме цей підхід враховує потреби, можливості та схильності студента, надаючи йому можливість самому виступати поряд з викладачем як активним суб'єктом діяльності навчання.

Особистісно орієнтоване навчання відіграє важливу роль у системі освіти. Сучасна освіта має бути спрямована на розвиток особистості людини, розкриття її можливостей, талантів, становлення самосвідомості, самореалізації. Розвиток студента як особистості йде не лише шляхом оволодіння ним нормативною діяльністю, а й через постійне збагачення та перетворення суб'єктного досвіду.

Важливо зацікавити студентів у вивченні англійської мови, викликати в них позитивне ставлення до предмета, вмотивувати необхідність і значущість володіння іноземною мовою як неповторним засобом міжкультурного спілкування.

Було проведено дослідження особистісно орієнтованого навчання на заняттях англійської мови у групі СОа 18-20 факультету германської філології та розроблено комплекс вправ, який відповідає календарному плану, за яким навчалися студенти.

Для навчання англійської мови дуже важливо брати до уваги структуру мовної діяльності і її змісту. Це означає, що в навчанні усному спілкуванню важливо перш за все створити мотив, тобто поставити студента в таку ситуацію, щоб у нього виникла необхідність, потреба, бажання долучитися до спілкування на англійській мові. А для цього треба, щоб була мета: щось дізнатися, повідомити, когось спонукати до дій і т.п.

Іншими словами, організовуючи навчання усному мовленню, слід потурбуватися, щоб для студентів воно було вмотивоване. Для досягнення комунікативної мети необхідні засоби у вигляді слів, словосполучень, граматичних конструкцій, які допоможуть її реалізувати. Важливим компонентом змісту

мовленнєвої діяльності є умови, в яких вона протікає. Для цього викладачу варто створювати ситуації, які б стимулювали спілкування.

Навчальна ситуація дозволяє, по-перше, при ознайомленні з новим мовним матеріалом продемонструвати де, коли, для чого можна використовувати навчальний матеріал. По-друге, навчально-мовна ситуація при актуалізації вивченого дозволяє забезпечити участь кожного студента в слуханні і використанні опрацьованого матеріалу у висловлюванні при виконанні вправ у парах.

Навчальна ситуація повинна викликати у студентів певні емоції. А це можливо лише тоді, коли ситуація цілком зрозуміла студентам і викладач пропонує їй цікаво, захоплено. Навчальна ситуація повинна зацікавлювати студентів, викликати у них бажання брати участь у спілкуванні, готовність брати в ньому участь.

Важливе місце серед різноманітних ситуацій займають ігрові. Як і у будь-якій колективній грі, при її проведенні дуже важливими є взаємовідносини між студентами та викладачем, у групі взагалі. У системі навчання іноземної мови ситуативний підхід є одним з найважливіших. Його використання дозволяє викликати у студентів інтерес до спілкування і навчання іноземної мови в цілому.

Таким чином, особистісно орієнтований підхід є важливим складовою навчального процесу, оскільки основними завданнями диференційованого підходу навчання іноземної мови ми вважаємо задоволення пізнавальних потреб і сильних, і слабких студентів з урахуванням їхньої індивідуальної підготовленості, індивідуальних якостей кожного.

РЕЗЮМЕ

Зростаюча потреба в співпраці між країнами і народами з різними мовами, культурами, звичаями і традиціями поставила перед кожним педагогом необхідність оновлення змісту і методів навчання англійської мови у вищій школі.

Сьогодні у педагогічній науці яскраво заявляє про себе особистісно орієнтований підхід, який забезпечує створення нових механізмів навчання і виховання та ґрунтується на принципах глибокої поваги до особистості, самостійності особи, врахування індивідуальності.

Особистісно орієнтований підхід має суттєво гуманізувати навчально-виховний процес, наповнити його високими морально-духовними переживаннями, утвердити принципи справедливості і поваги, максимально розкрити потенційні можливості студента, стимулювати її до особистісно розвивальної творчості.

Саме особистісно орієнтоване навчання займає важливе місце у програмі вивчення іноземних мов. Це і зумовило вибір теми дипломної роботи «Зміст, форми і методи особистісно орієнтованого навчання та виховання майбутніх учителів англійської мови».

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (61 найменування, із них 11 – іноземними мовами), 1 додатку. Загальний обсяг – 80 сторінок, обсяг основного тексту складає 70 сторінок. Робота містить 1 рисунок.

У першому розділі «Особистісно орієнтоване навчання та виховання як основна парадигма в сучасній педагогічній теорії і практиці» ми описали теоретичні засади особистісно орієнтованого навчання.

У другому розділі зосередились на практичній частині, де ми розробили комплекс вправ для особистісно орієнтованого навчання.

Ключові слова: особистісно орієнтоване навчання, рольова гра, мовленнєва ситуація.

SUMMARY

The growing need for cooperation between countries and people with different languages, cultures, customs and traditions has made it necessary for every teacher to update the content and methods of teaching English in higher education.

Life has put forward a public demand for the education of a creative person who is able to think independently, offer original ideas, make bold, non-standard decisions. Therefore, the benchmark of the content of education is the development of personality.

Today in pedagogical science the personality-oriented approach which provides creation of new mechanisms of training and education and is based on the principles of deep respect to the person, independence of the person, the account of individuality brightly declares itself.

The personality-oriented approach should significantly humanize the educational process, fill it with high moral and spiritual experiences, establish the principles of justice and respect, maximize the potential of the student, stimulate her to personal development.

Personality-oriented learning occupies an important place in the program of learning foreign languages. This led to the choice of the topic of the thesis "Content, forms and methods of personality-oriented teaching and education of future English teachers."

The work consists of an introduction, two sections, conclusions to each section, general conclusions, a list of sources used (61 item, 11 of them - in foreign languages), 1 application. The total volume is 80 pages, the volume of the main text is 70 pages. The work contains 1 picture.

In the first section "Personality-oriented learning and education as the main paradigm in modern pedagogical theory and practice" we described the theoretical foundations of personality-oriented learning.

The second section focused on the practical part, where we developed a set of exercises for personality-oriented learning.

Key words: personality-oriented learning, role play, speech situation.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейчук Н. Парадигма як термін. 2008. С. 254–257. URL: http://vlp.com.ua/files/52_3.pdf
2. Бацевич Ф. С. Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень: Підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2008. 240 с.
3. Бех П.О., Биркун Л.В. Концепція викладання іноземних мов в Україні. Іноземні мови. 1996. № 2. С. 3–8.
4. Близнюк О.І., Панова Л.С. Ігри у навчанні іноземних мов: Посібник для вчителів. К.: Освіта, 1997. 64 с.
5. Бодуен де Куртене І. Ігри на уроках англійської мови. Київ: Освіта, 1992. 34 с.
6. Бондаревська Є. В. Особистісно-орієнтована освіта: досвід розробки парадигми. Ростов-на-Дону, 2012. 325 с.
7. В. Ю. Стрельников, І. Г. Брітченко СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ. 2013. 200 с
8. Валуєва К.М. Гра в процесі вивчення англійської мови. // Англійська мова і література. 2005. №7. с. 2 – 4
9. Врублевська Л.В. Методичні розробки «Ігри на уроках англійської мови» // Англійська мова і література. 2009. №19–21. с. 63 – 64
10. Гончаренко С. Український педагогічний словник [Електронний ресурс]. К.: Либідь, 1997. 376 с. URL: <http://hum.edu-lib.net/szbrannoe/goncharenko-s-u-ukrayinskiy-pedagogichniy-slovník-onlaun->
11. Гис В. Й. Методика проведення гри як засобу активної пізнавальної діяльності. Англійська мова і література. 2010. №6. С. 7 – 10
12. Дерев'янка Н. Особистісно зорієнтоване навчання: досвід впровадження. Завуч. 2008. № 25. С. 18–30

13. Державна національна програма "Освіта". Україна XXI століття. К.: Райдуга, 2004. 61 с.
14. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій // Наволокова Н. П. Х.: Вид. група «Основа», 2011. 176 с.
15. Елухина Н.В. Навчання аудіювання в руслі комунікативно-орієнтованої методики. Іноземні мови в школі. 1989. № 2.
16. Епик Н. М. Інтерактивні форми навчання як засіб оптимізації мовленнєвих компетенцій. мова та література. 2013. №15 . С. 5 – 9
17. Є. С. Полат «Нові педагогічні технології в системі освіти» (М.: Владос, 2001).
18. Зимова І.А., Сахарова Т.Є. Проектна методика навчання англійської мови. Іноземні мови в школі. 1991. № 3.
19. Кашина Е. Г. Ролевые лингвистические игры. 1992. 83 с.
20. Комунікативні методи та матеріал для викладання англійської мови. Перекл. з англ. мови та адаптація Л.В. Биркун. Oxford Univ. Press, 1998. С. 20–48.
21. Копилова В.В. Методика проектної роботи на уроках англійської мови. М., 2003.
22. Колісник В.П. Підвищення ефективності навчання за допомогою гри. Англійська мова і література. 2010. №3. с. 2 – 6
23. Кравченко Н.М. Нові підходи до вивчення іноземної мови. Англійська мова та література. 2012. № 34–36. С. 4 – 5
24. Митина Л.М. Учитель как личность и профессионал (психологические проблемы). М.: «Дело», 1994. 216 с.
25. Мурга С.О. Роздуми про ефективність навчання. Англійська мова та література. 2013. № 5. С. 12 – 13
26. Ніколаєва С.Ю. Сучасні підходи до викладання іноземних мов. Іноземні мови. 2001. №3. С. 49-55
27. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі [Електронний ресурс]. Центр учбової літератури, 2007. 232 с. Режим доступу: <http://pedagogy.webukr.net>

- 28.Образцов, П.И. Психолого-педагогические аспекты разработки и применения в вузе информационных технологий обучения. Орел: ОрелГТУ, 2000. 145 с.
29. Омельченко Л. Особистісно орієнтована система навчання і виховання через диференціацію та індивідуалізацію навчального процесу. Рідна школа. 2007. № 11–12. С. 54–55
- 30.Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. М.: Просвещение, 1985.
- 31.Першукова О. Стратегія європейських країн у галузі навчання іноземних мов. Педагогіка і психологія. 2001. № 3–4. С. 175–183.
- 32.Подмазін С.І. Особистісно орієнтований освітній процес: принципи, технології. Педагогіка і психологія. 1997. № 2. С. 37–43.
- 33.Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. К., 2002. 135 с.
- 34.Савчин М. В., Василенко Л.П. Вікова психологія. 2-ге видання, доповнене. К.: Академвидав, 2011. URL: <http://pidruchniki.ws>
- 35.Самарян С. Теорія та практика особистісно – орієнтованого навчання. Іноземні мови. 2013. №1. С. 7–11
- 36.Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
- 37.Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
- 38.Сериков В.В. Личностный подход в образовании: Концепция и технология: Монография. Волгоград: Перемена. 1994. 152 с.
- 39.Степанов Е.Н. Личностно-ориентированный подход в работе педагога: разработка и использование. М.: ТЦ Сфера, 2003. 128с.
- 40.Скалкин В. Л. Основы обучения устной иноязычной речи. М.: Рус. яз. 1981.

41.Слободчиков, В.И. Психологические основы личностно ориентированного образования. Мир образования образование в мире. 2001. № 1 С. 14-28.

42.Філософський енциклопедичний словник : енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

43.Фічора Т.С. Вивчаємо із задоволення – вивчаємо із успіхом // Іноземні мови в навчальних закладах. 2003. №4. с. 80 – 89

44.Шепетяк О. Поняття парадигми у філософії мови і науки. Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Випуск 389–390. Філософія. Чернівці: Рута, 2008. С. 169–172.

45.Чепурна М.В. Рольова гра як один із основних засобів особистіснозорієнтованого навчання. Англійська мова і література. 2006. №22–23. с.17 – 27

46.Черниш В. В. Засоби формування іншомовної компетенції у діалогічному мовленні. Іноземні мови. 2011. № 3. С. 15–22.

47.Черниш В. В. Організація та проведення рольових ігор на уроці іноземної мови. Іноземні мови. 2010. № 4. С. 7–15.

48.Черниш В. В. Контроль рівня сформованості компетентності в англomовному діалогічному мовленні. Іноземні мови. 2012. № 1. С. 9–16

49.Черниш В. В. Навчання іншомовного діалогічного мовлення в аспекті компетентнісного підходу. Іноземні мови. 2012. № 4. С. 11–27.

50.Якимова Н. С. Професійне самовизначення і професійна орієнтація молоді: сучасні тенденції та проблеми. Демографія та соціальна економіка. 2011. №1(15). С. 142–149

51.Arnold J. Affect in Language Teaching. Oxford University Press, 1999. 234 p.

52. Brown H. D. Principles of Language Learning and Teaching. Person Education Ltd., 2000. 356p.

53. Carter R., McCarthy M. Exploring Spoken English. Cambridge University Press, 1997.388p.

54. Communicative language teaching [Electronic resource] / [ed. by Jack C. Richards]. New York: Cambridge University Press, 2006.

55. Ellis G., Sinclair B. Learning to Learn English // A. Course in Learner Training: Learner's Book. Cambridge: Cambridge University Press, 1991. 118 p.

56.Jahnke I. A Way Out of the Information Jungle / I. Jahnke // Technological Change and Societal Growth: Analyzing the Future / [ed. by Elayne Coakes]. Hershey: IGI Global, 2012. 316 p.

57. Jones L. The Student-Centered Classroom [Electronic resource] / L. Jones. New York: Cambridge University Press, 2007.

58. Krasnowski P. Role play games.// The Teacher.2002.№7.P. 31-37.

59. Nunan D. The Learned-Centred Curriculum / D. Nunan Cambridge: Cambridge University Press, 1988. 68 p.

60. Rogers C.R. Freedom to Learn for the 80's / C.R. Rogers. New York: Merrill Publishing Company, 1983. 370 p.

61. Young L.E., Paterson B.L. Teaching Nursing: Developing a Student-centered Learning Environment / L.E. Young, B.L. Paterson. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkinsp, 2007. 600 p.

ДОДАТКИ

Додаток

<i>Possible to work weekends or while on holiday</i>	<i>Flexible working hours</i>	<i>Hobbies and sports only in the evening or at weekends</i>
<i>Fixed working hours</i>	<i>Hobbies and sports can be done at other times, also during the day</i>	<i>No working at weekends or on holiday</i>

Traditional workplaces	Modern workplaces